

FAKULTET STROJARSTVA I BRODOGRADNJE
Laboratorij za toplinu i toplinske uređaje

Kolegij:
MJERENJA U TERMOTEHNICI

Predavanja

Sadržaj

PRIJELAZ TOPLINE (U APARATIMA)

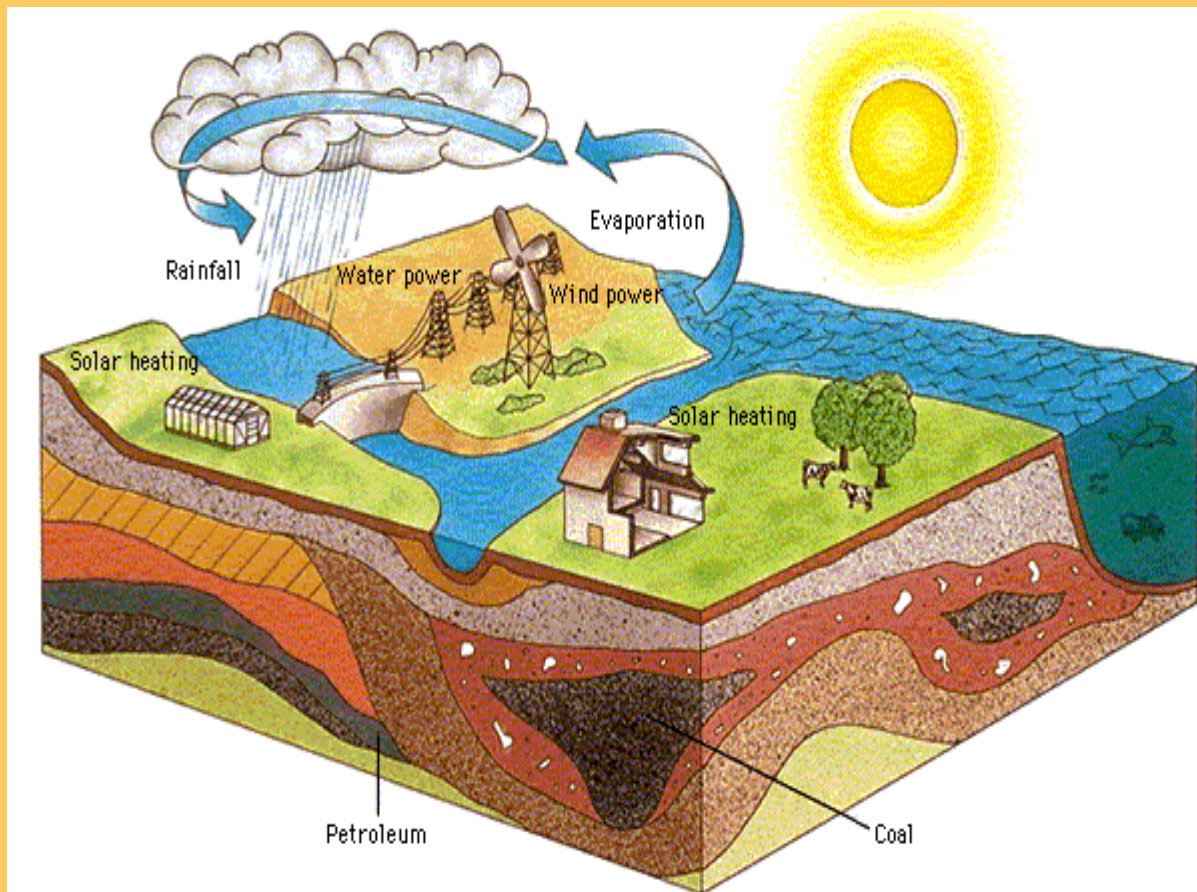
Zadatak inženjera: ispravno projektiranje izmjenjivača topline → potrebno poznavanje prijelaza topline.

- Ω Modeli prijelaza topline
- Ω Bezdimenzijske značajke
- Ω Stacionarno provođenje topline

Sadržaj

Modeli prijelaza topline

- ➔ provođenje topline
- ➔ konvekcija
- ➔ zračenje

Sadržaj

Bezdimenzijske značajke

- ☞ teorem sličnosti
- ☞ utjecajne veličine procesa
- ☞ izvedene karakteristične bezdimenzijske značajke i njihovo fizikalno tumačenje

Sadržaj

Ω Stacionarno provođenje topline

- ☞ razlika između stacionarnog provođenja topline i nestacionarnog provođenje topline
- ☞ koeficijent prijelaza topline
- ☞ koeficijent prolaza topline

PROVOĐENJE

Modeli prijelaza topline

- Ω kroz homogenu neprozirnu krutinu
- Ω srednja brzina molekula u tijelu funkcija je temperature
- Ω pri sudaru molekula brže/sporije dolazi do transfera kinetičke energije-izmjene topline
- Ω Traje do izjednačenja temperatura
- Ω metali: difuzija slobodnih elektrona iz područja više temp. → niže
- Ω Kod plinova izmjena topline isto tako izmjenom impulsa između molekula
- Ω kod kapljevina transport energije elastičnim oscilacijama

PROVODENJE

Modeli prijelaza topline

Ω kod neprozirnih krutina -jedini mogući način prijelaza topline (dok za staklo, kvarc... provođenje/zračenje)

$q = -\lambda \frac{\Delta \vartheta}{\Delta n}$
Ω kondukcija funkcija fizikalnih svojstava tijela (temp., tlak).

Ω λ (W/mK) koeficijent vodljivosti topline – određuje se eksperimentalno

$$q = -\lambda \frac{\Delta \vartheta}{\Delta n}$$

gustoća toplinskog toka, (W/m²)
Fourierov stavak

KONVEKCIJA

Modeli prijelaza topline

BEZ PROMJENE AGREGATNOG STANJA

Izmjena topline između kapljevine ili plina i neke krute stijenke koja je s njima u dodiru.

Što je gibanje čestica nesređeniije to je izmjena topline bolja. Ovdje su uz fizikalna svojstva od značaja i hidrodinamički procesi.

Gibanje medija : **SLOBODNO**
(razlika gustoće)

PRISILNO (ventilator, pumpa ...)

KONVEKCIJA

Modeli prijelaza topline

Izmjenjena topline (Newton-ov zakon):

$$Q = \alpha \cdot (\vartheta_{\text{fluid}} - \vartheta_{\text{stijenka}}) \cdot A ; \text{ (W)}$$

α (W/m²K) koeficijent prijelaza topline

- Mjera intenziteta izmjene topline
- Funkcija veličine i oblika tijela, načina strujanja tekućine, brzine, temperature i fiz. svojstava

KONVEKCIJA

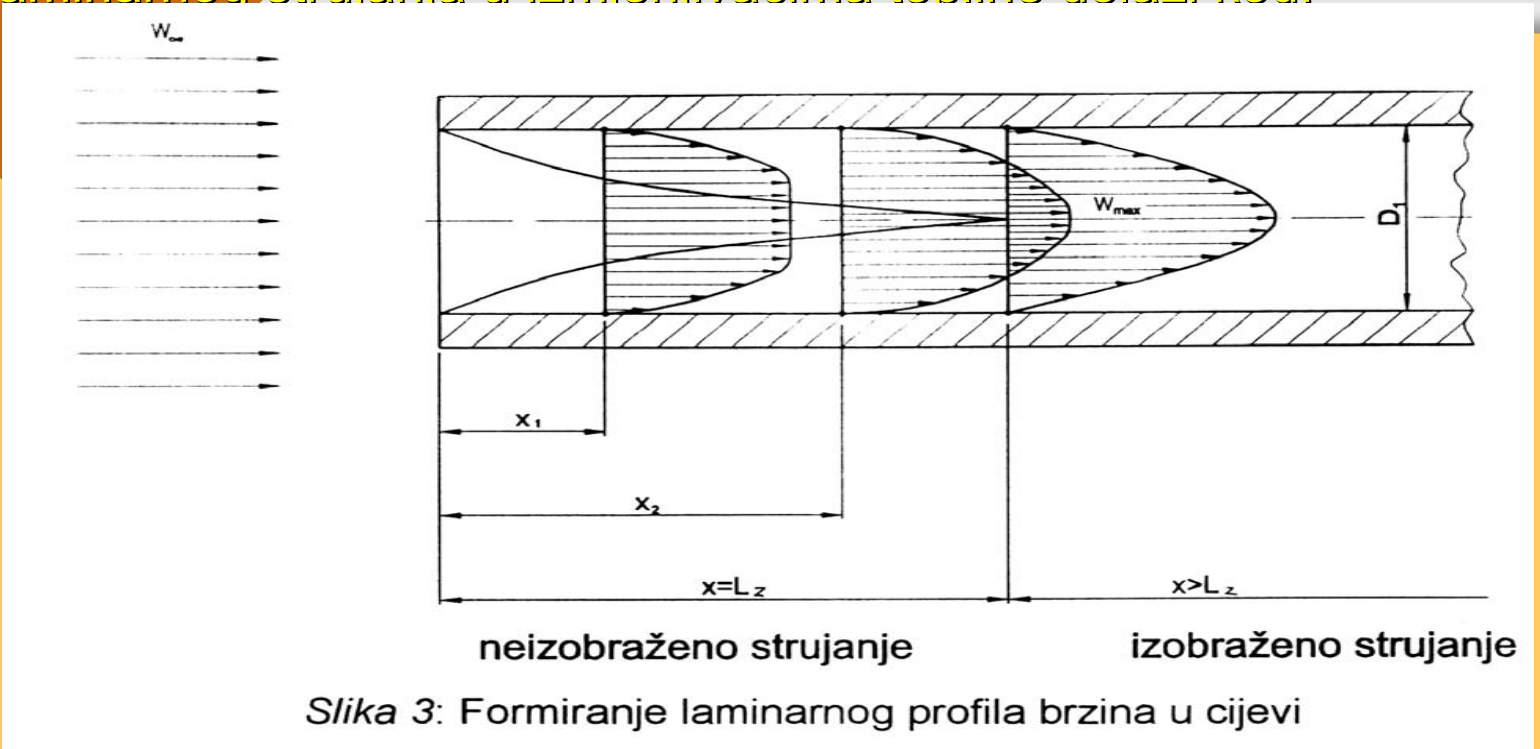
Modeli prijelaza topline

VRSTE STRUJANJA:

- LAMINARNO
- TURBULENTNO
- Ω kod laminarnog se slojevi ne miješaju, pa se izmjena topline odvija poprečno na slojeve provođenjem
- Ω kod turbulentnog, samo u graničnom podsloju dominantno je provođenje topline, izvan njega (dalje) poprečno gibanje čestica- miješanje

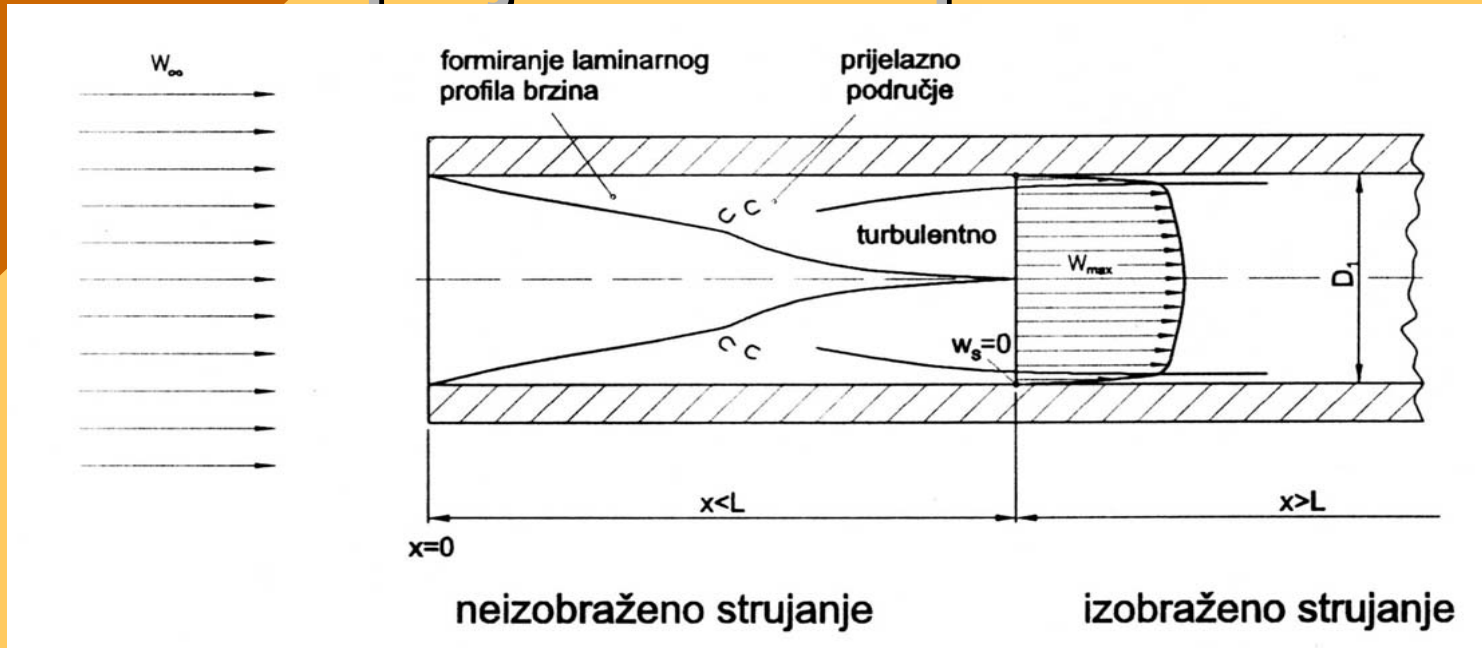
Modeli prijelaza topline

Do laminarnog strujanja u izmjenivačima topline dolazi kod:

- primjene cijevi malih promjera,
- malih brzina strujanja,
- žilavih (viskoznih) kapljevina.

Modeli prijelaza topline

- područje neizobraženog strujanja $\Rightarrow$ profil brzine od mjesta do mjesta se mijenja
- područje izobraženog strujanja $\Rightarrow$ profil brzina ostaje nepromijenjen
- kod izobraženog turbulentnog strujanja neposredno uz stijenku formira se vrlo tanki laminarni granični sloj

Modeli prijelaza topline

- znatan broj praktičnih problema su problemi prijelaza topline u graničnom sloju
- **hidrodinamički granični sloj** – posljedica djelovanja stijenke i viskoznosti fluida
- **toplinski granični sloj** – sloj u kojem se odvija izmjena topline
- debljina toplinskog graničnog sloja δ_t različita je od debljine hidrodinamičkog graničnog sloja δ . Odnos δ_t/δ ovisi o fizikalnim svojstvima fluida (tj. njihovom Pr-broju).
- jako viskozne kapljevine $\Rightarrow$ prisustvo stijenke uzrokuje nastanak usporenog sloja čija je debljina vrlo velika
- plinovi i slabo viskozne kapljevine $\Rightarrow$ granični sloj je tanak u odnosu na preostali dio slobodne struje

Modeli prijelaza topline

- zaletna staza – put koji medij mora preći da bi se postiglo izobraženo laminarno ili turbulentno strujanje
- Laminarno strujanje tekućine u cijevi
- neizobraženo strujanje – područje unutar kojeg se profil brzine mijenja ($0 \leq x \leq L_z$)
- područje izobraženog strujanja – područje kod koga se profil brzine od mjesta do mjesta više ne mijenja ($x > L_z$), profil brzina se ustalio, a debljina graničnog sloja jednak je unutrašnjem polumjeru cijevi.
- kod izobraženog laminarnog strujanja tekućine u cijevi profil brzine odgovara, prema Poiseuilleovu zakonu, kvadratnoj paraboli ($w=f(r^2)$).

Modeli prijelaza topline

Ω prijelaz topline je **intenzivniji** u neizobraženom, nego li u izobraženom području-veća relativna brzina laminarnih slojeva

– u izobraženom području debljina je graničnog sloja, $\delta_L = R_1$ konstantna, te uz iste ostale uvjete u tom području je i konstantan prijelaz topline.

Ω Razni eksperimenti su pokazali da dužina zaletne staze kod laminarnog strujanja ovisi o unutarnjem promjeru cijevi d_u i Reynoldsovoj značajci Re:

$$L_z = C \cdot Re \cdot d_u$$

Za praktične proračune **C=0.06**.

Ω Za proračun pada pritiska u cijevima i kanalima se općenito koristi izraz:

$$\Delta p = \xi \cdot \frac{L}{d_u} \cdot \frac{\rho \cdot w^2}{2}$$

Δp - pad pritiska, Pa

ξ - koeficijent trenja

L - dužina cijevi, m

d_u - unutarnji promjer cijevi ili hidraulički promjer kanala, m

ρ - gustoća medija, kg/m³

w -brzina strujanja medija, m/s

Modeli prijelaza topline

∞ Turbulentno strujanje tekućine u cijevi

- utjecaj Re značajke na dužinu zaletne staze zanemarivo mali, pa dužina zaletne staze L_z ovisi praktički samo o promjeru cijevi.

∞ Na osnovi eksperimenta vrijedi:

$$- L_z = (50 \text{ do } 100) \cdot d_u$$

Kirstena

$$L_z = (25 \text{ do } 40) \cdot d_u$$

Nikuradse

∞ Sa sigurnošću se može uzeti, da se izobraženi profil brzina pri

turbulentnom strujanju stvara nakon dužine **$L_z = 50 \cdot d_u$**

- od $x=0$, počinje se formirati laminarni granični sloj tekućine
- nakon određene duljine cijevi dolazi do razgradnje tog graničnog sloja i pojave formiranja turbulentnog graničnog sloja

Modeli prijelaza topline

- Ω Do nastajanja turbulentnog strujanja doći će to prije što je:
  - veća prosječna brzina strujanja fluida u cijevi,
  - veći unutrašnji promjer cijevi,
  - manja kinematička žilavost tekućine ν koja struji kroz cijev

- Ω Kvalitativni prikaz ova dva slučaja ukazuje na $\Rightarrow$
  - izravnu vezu između koeficijenta konvektivnog prijelaza topline α i hidrodinamičkog i temperaturnog profila medija koji se formiraju unutar graničnih slojeva.

Modeli prijelaza topline

Ω Praktičan način proračuna konvekcije bazira se na Newtonovu zakonu:

$$dQ = \alpha \cdot (\vartheta_s - \vartheta_\infty) \cdot dA \quad (0)$$

- razlika temperatura $\vartheta_s - \vartheta_\infty$ označuje temp. pad u graničnom sloju fluida koji se formira neposredno uz stijenku
- ϑ_∞ , temperatura okolišnjeg fluida, ϑ_s , temperatura stijenke, dQ diferencijalna vrijednost toplinskog toka u W, koji se konvekcijom izmjeni s elementa krute površine dA , koeficijent proporcionalnosti α u $W/(m^2K)$.

Ω U generalnom slučaju α je funkcija: veličine i oblika tijela, načina strujanja tekućine, brzine tekućine, temperature i fizikalnih svojstava tekućine.

Modeli prijelaza topline

PROMJENA AGREGATNOG STANJA

- ▶ kondenzacija ili isparavanje
- ▶ smrzavanje ili topljenje
- ▶ sublimacija

Ω Osnovni uvjet za kondenzaciju: temperatura stijenke niža od temperature kondenzacije

- filmska kondenzacija
- kapljičasta kondenzacija

Ω Osnovni uvjeti za isparavanje:

- postojanje temperaturne razlike
- intenzitet toplinskog toka

Modeli prijelaza topline

PROMJENA AGREGATNOG STANJA

Gustoća toplinskog toka mala

→ *slobodna konvekcija*

∞ Gustoća toplinskog toka srednja

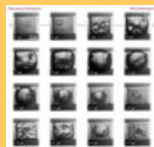
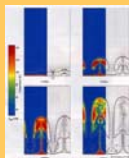
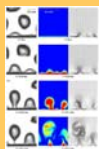
→ *mjehuričasto isparavanje*

∞ Gustoća toplinskog toka velika

→ *nestabilno filmsko isparavanje*

∞ Gustoća toplinskog toka vrlo velika

→ *stabilno filmsko isparavanje*

KONVEKSIJA

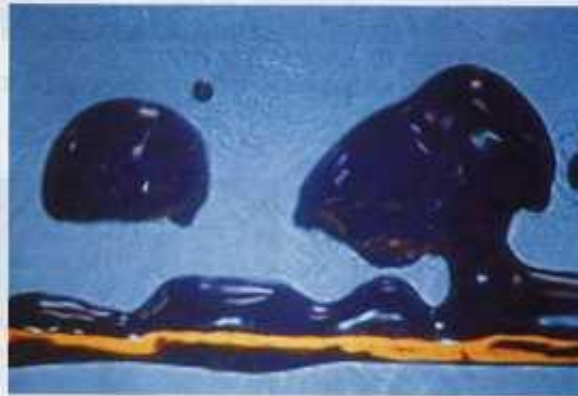
Mode

(a) $q=37 \text{ W/cm}^2$

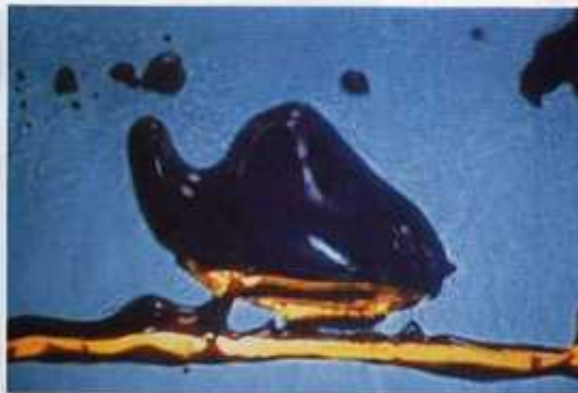
(b) $q=61 \text{ W/cm}^2$

(c) $q=90 \text{ W/cm}^2$

(d) $q=99 \text{ W/cm}^2$

(e) $q=107 \text{ W/cm}^2$

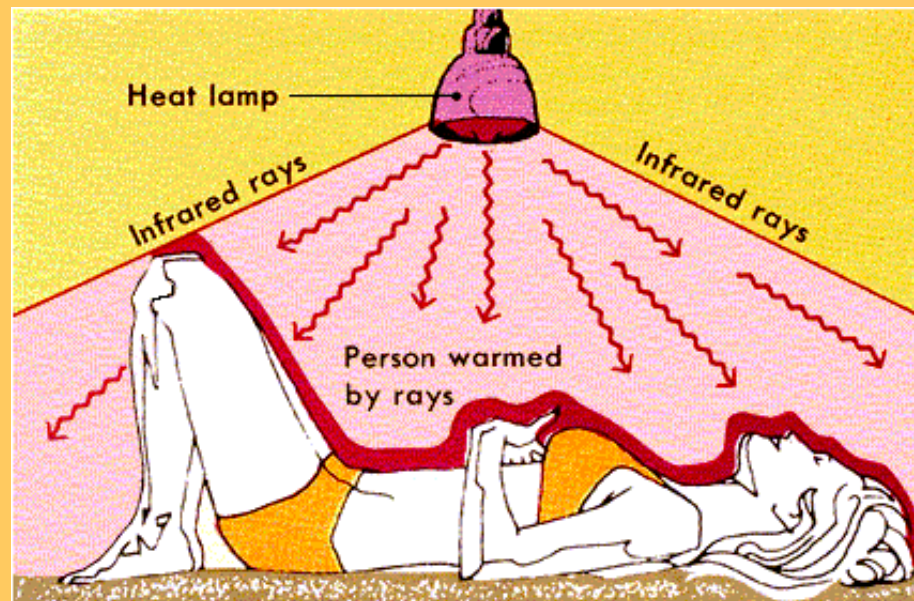
(f) $q=107 \text{ W/cm}^2$

5 mm

ZRAČENJE

Modeli prijelaza topline

- Ω Nosioći energije elektromagnetski valovi (zračenje).
Širi se pravocrtno i nije vezano na tvar.
(sunce, vakuum, zemlja)

Bezdimenzijske značajke

- Matematički opisati neki fizikalni proces znači postaviti jednadžbu ili sustav jednadžbi koji taj proces što istinitije opisuje, povezujući pojedine utjecajne parametre.
- Parametri su obično vremenski i prostorno promjenljivi
- zato beskonačno male promjene vremena, volumena... (limes, integral površinski)
- Rezultat: dobivamo diferencijalne jednadžbe (koje su diferencijalne jednadžbe procesa)

Bezdimenzijske značajke

- **Prijelaz topline ovisan je o termodinamičkim i hidrodinamičkim veličinama,**
- zato se procese opisuje s više diferencijalnih jednažbi
- Analitička rješenja postoje samo za specifične slučajeve
- zato je i dalje neophodan eksperiment kojem slijedi numerička analiza.
- komplicirani procesi traže dugotrajna ispitivanja.

Bezdimenzijske značajke

🧠 **Pitanje:** mogu li se rezultati dobiveni eksperimentom na modelu, primjeniti na sva moguća realno postiziva stanja (izvedba)?

🧠 Nusselt, prvi spoznao i primjenio fizikalne zakone sličnosti na procese prijelaza topline. **NIJE GEOMETRIJSKA SLIČNOST!**

🧠 Relevantne su ostale referentne veličine (brzina, temperatura, fizikalna svojstva itd.) koje su u nekakvom konstantnom omjeru. Pokazao da se diferencijalne jednačbe modela i izvedbe mogu opisati bezdimenzijskim diferencijalnim jednačbama

🧠 Kad su omjeri pojedinih veličina isti i procesi će biti **slični**.

Bezdimenzijske značajke

 Za određivanje bezdimenzijskih značajki treba poznavati diferencijalne jednačbe procesa. Budući da ni one nisu poznate za kompliciranije procese, za određivanje značajki koristi se bezdimenz. analiza-VEZA između bezdim. značajki.

 Primjer za (bez)dimenzijsku analizu

 Izmjena topline pri prisilnom strujanju medija kroz cijev.

 Fizikalna svojstva medija su konstantna i neovisna o temperaturi

Bezdimenzijske značajke

Ω Utjecajne veličine procesa

α W/m²K

λ W/(mK)

w m/s

η kg/(ms) (d. viskozitet)

c J/kgK (Ws/kgK)

d m (promjer)

ρ kg/m³

Ω **Rješenje problema mora sadržavati komponente od kojih se zahtijeva da sadrže produkte potencija navedenih veličina.**

Bezdimenzijske značajke

$$\alpha^{n_1} \cdot w^{n_2} \cdot c^{n_3} \cdot \rho^{n_4} \cdot \lambda^{n_5} \cdot \eta^{n_6} \cdot d^{n_7}$$

$$\left(\frac{W}{m^2 K}\right)^{n_1} \cdot \left(\frac{m}{s}\right)^{n_2} \cdot \left(\frac{W \cdot s}{kg \cdot K}\right)^{n_3} \cdot \left(\frac{kg}{m^3}\right)^{n_4} \cdot \left(\frac{W}{m \cdot K}\right)^{n_5} \cdot \left(\frac{kg}{m \cdot s}\right)^{n_6} \cdot (m)^{n_7}$$

$$W^{n_1+n_3+n_5} \cdot m^{n_2+n_7-2n_1-3n_4-n_5-n_6} \cdot s^{n_3-n_2-n_6} \cdot kg^{n_4+n_6-n_3} \cdot K^{-n_1-n_3-n_5}$$

Bezdimenzijske značajke

Ω Svaka pojedina veličina postaje bezdimenzionalna kad je njezin eksponent jednak 0.

$$n_1 + n_3 + n_5 = 0; \quad n_2 + n_7 - 2n_1 - 3n_4 - n_5 - n_6 = 0$$

$$n_3 - n_2 - n_6 = 0; \quad n_4 + n_6 - n_3 = 0; \quad -n_1 - n_3 - n_5 = 0$$

Prvi i zadnji izraz su isti, ostaje 4 jednadžbe sa 7 nepoznanica. Slobodno odabiremo $7 - 4 = 3$ eksponenta $(n_1; n_2; n_3)$, tada su ostali funkciju odabranih.

$$n_4 = n_2$$

$$n_6 = n_3 - n_2$$

$$n_5 = -n_1 - n_3$$

$$n_7 = n_1 + n_2$$

Bezdimenzijske značajke

Ako ih unesemo u izraz 😊 slijedi

$$\alpha^{n_1} \cdot w^{n_2} \cdot c^{n_3} \cdot \rho^{n_2} \cdot \lambda^{-n_1-n_3} \cdot \eta^{n_3-n_2} \cdot d^{n_1+n_2}$$

Ω Kako su n_1, n_2, n_3 i dalje nepoznati uvrstimo redom za jedan jedinicu, za ostale 0

Ω Za $n_1=1; n_2=0; n_3=0 \rightarrow \frac{\alpha \cdot d}{\lambda} = Nu$

Ω Za $n_1=0; n_2=1; n_3=0 \rightarrow \frac{w \cdot d \cdot \rho}{\eta} = \frac{w \cdot d}{\nu} = Re$

Ω Za $n_1=0; n_2=0; n_3=1 \rightarrow \frac{\eta \cdot c}{\lambda} = Pr$

Bezdimenzijske značajke

- Time je problem prisilnog strujanja u cijevi definiran na tri bezdimenzijske značajke i znatno pojednostavljen tijekom proračuna i troškovi eksperimenta.
- Ako je na osnovi eksperimenta nađena ovisnost $F(\text{Nu}, \text{Re}, \text{Pr})=0$ onda ista vrijedi za sve procese koji su međusobno slični.
- Željenu veličinu dobiva se tako da se funkciju F riješi po značajki koja tu veličinu sadrži.
- Tražimo li α pišemo $\text{Nu} = F(\text{Re}, \text{Pr})$ odakle slijedi

$$\alpha = \frac{\lambda}{d} F(\text{Re}, \text{Pr})$$

Bezdimenzijske značajke

Ω Osim navedenih značajki postoji čitav niz drugih koje opisuju pojedine vrste prijelaza topline i tvari.

Ω ZNAČAJKE

Ω Fourierova značajka odnosi

$$Fo = \frac{\alpha \cdot \tau}{L^2}$$

Ω se na nestacionarno provođenje topline

Nusseltova značajka predstavlja omjer gustoće

toplinskog toka za kojeg je

$$Nu = \frac{\alpha \cdot L}{\lambda} = \frac{\alpha \cdot \Delta t}{\frac{\lambda}{L} \cdot \Delta t} = \frac{\dot{q}_\alpha}{\dot{q}_\lambda}$$

mjerodavan α i gustoće toplinskog

toka koji bi s istim Δt provođenjem

prošao kroz sloj debljine L uz odgovarajući λ .

Bezdimenzijske značajke

Pecletova značajka

omjer gustoće toplinskog toka pri grijanju ili hlađenju za Δt prema gustoći toplinskog toka definiranoj u Nu.

$$Pe = \frac{w \cdot L}{a}$$

$$Pe = \frac{w \cdot \rho \cdot c \cdot \Delta t}{\frac{\lambda}{L} \cdot \Delta t} = \frac{\dot{q}_{\Delta t}}{\dot{q}_{\lambda}}$$

Toplinska difuzivnost/koefficient

temperaturne vodljivosti predstavlja.....

$$a = \frac{\lambda}{c \cdot \rho}$$

esencijalnu veličinu kod nestacionarnih procesa i definira brzinu promjene temperature.

λ predstavlja sposobnost provođenja

topline. **a** predstavlja mjeru toplinske inercije !!!

Bezdimenzijske značajke

Reynoldsova značajka

∞ omjer sila ubrzanja i sila trenja

$$\text{Re} = \frac{w \cdot L \cdot \rho}{\eta} = \text{Reynolds} = \frac{w \cdot \rho \cdot L}{\eta} \cdot \frac{w}{w} = \frac{w^2 \cdot \rho}{\eta \cdot \frac{w}{L}}$$

Prandtlova značajka ovisi samo o fizikalnim svojstvima -
odnos polja brzina prema temperaturnom polju.

$$\text{Pr} = \frac{\eta \cdot c}{\lambda}$$

Bezdimenzijske značajke

Grashofova značajka

Ω odnos gravitacijskog uzgona i sila tromosti

$$Gr = \frac{g \cdot \rho \cdot \beta \cdot \Delta t}{\rho \cdot \frac{w^2}{L}} \cdot Re^2 \quad Gr = \frac{g \cdot \beta \cdot L^3 \cdot \Delta t}{v^2}$$

● Kod proračuna bezdimenzijskih značajki pažnju treba obratiti na:

● karakterističnu brzinu w - brzina u točno definiranom presjeku

Bezdimenzijske značajke

Ω karakterističnu duljina L - kod ploče ili stijenke najčešće duljina u smjeru strujanja. Kod cijevi vanjski ili unutarnji promjer ovisno koju stranu promatramo.

Ω Kod nekružnog presjeka hidraulički radijus.

$$d_u = \frac{4 \cdot A}{D}$$

Umjesto oplahivanog opsega može se uzeti i termodinamički. Isto tako često se uzima i oplahivana dužina

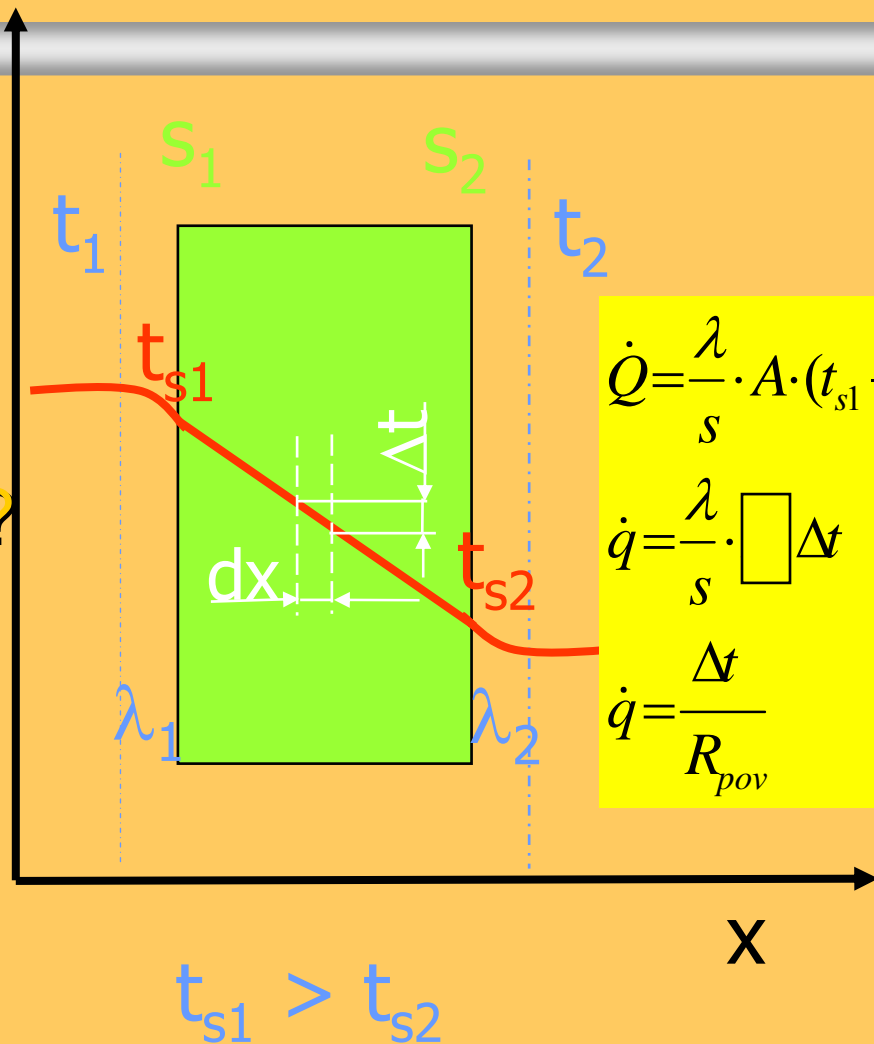
$$L = \frac{d_v \cdot \pi}{2}$$

Referentna temperatura za izbor fizikalnih svojstava (temp. stijenke, medija ili srednja između njih)

Stacionarno provođenje topline

Ω **PROBLEM:** koliko se topline može prenijeti s medija više na medij niže temperature kad su odvojeni stijenkom?

Ω kako se mora dimensionirati površina da bi se zadana toplina mogla prenijeti ?

$$\dot{Q} = \frac{\lambda}{s} \cdot A \cdot (t_{s1} - t_{s2}) \quad [W]$$

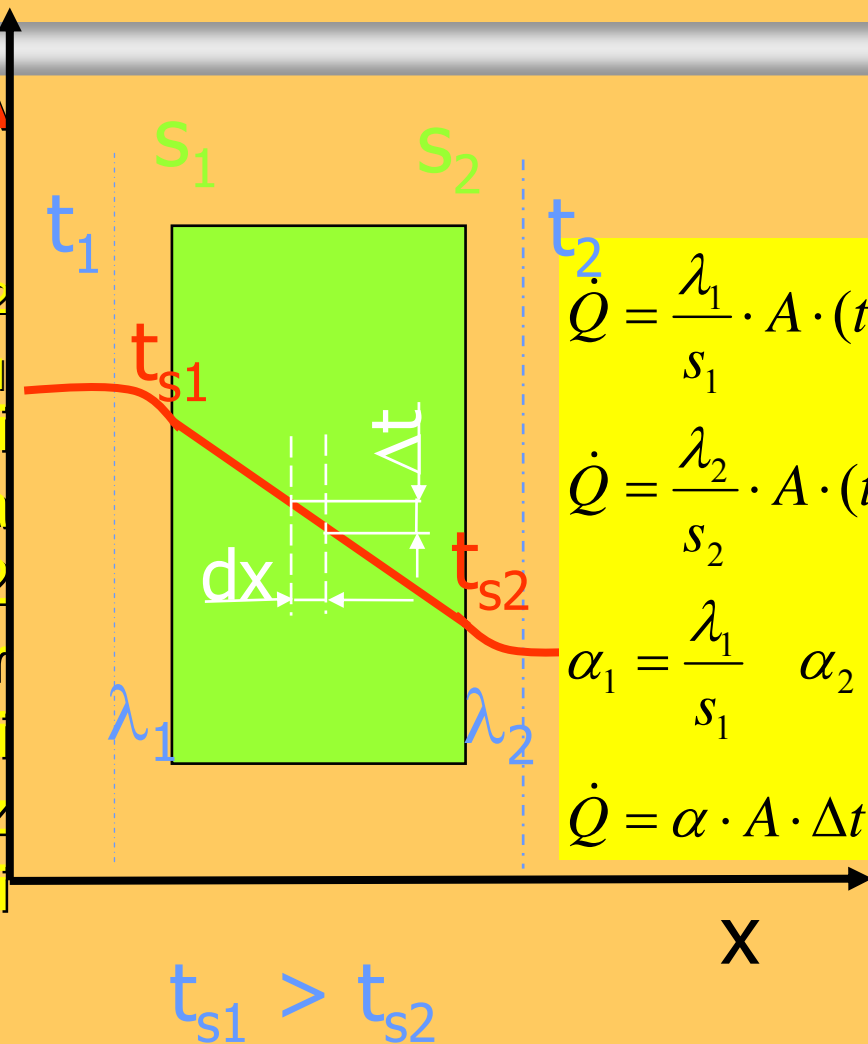
$$\dot{q} = \frac{\lambda}{s} \cdot \Delta t \quad [W/m^2]$$

$$\dot{q} = \frac{\Delta t}{R_{pov}}$$

Stacionarno provođenje topline

KOEFICIJENT PRIJELAZA TOPLINE α [W/m²K]

Uglavnom su t_{s1} i t_{s2} nepoznate, a poznate su t_1 i t_2 . Ako su one vremenski konstantne toplina koja prelazi s medija 1 na 2 mora savladati otpor provođenja kroz stijenku i otpore provođenja kroz granični sloj debljine s_1 i s_2 , tako da vrijede izrazi:

$$\dot{Q} = \frac{\lambda_1}{s_1} \cdot A \cdot (t_1 - t_{s1})$$

$$\dot{Q} = \frac{\lambda_2}{s_2} \cdot A \cdot (t_{s1} - t_2)$$

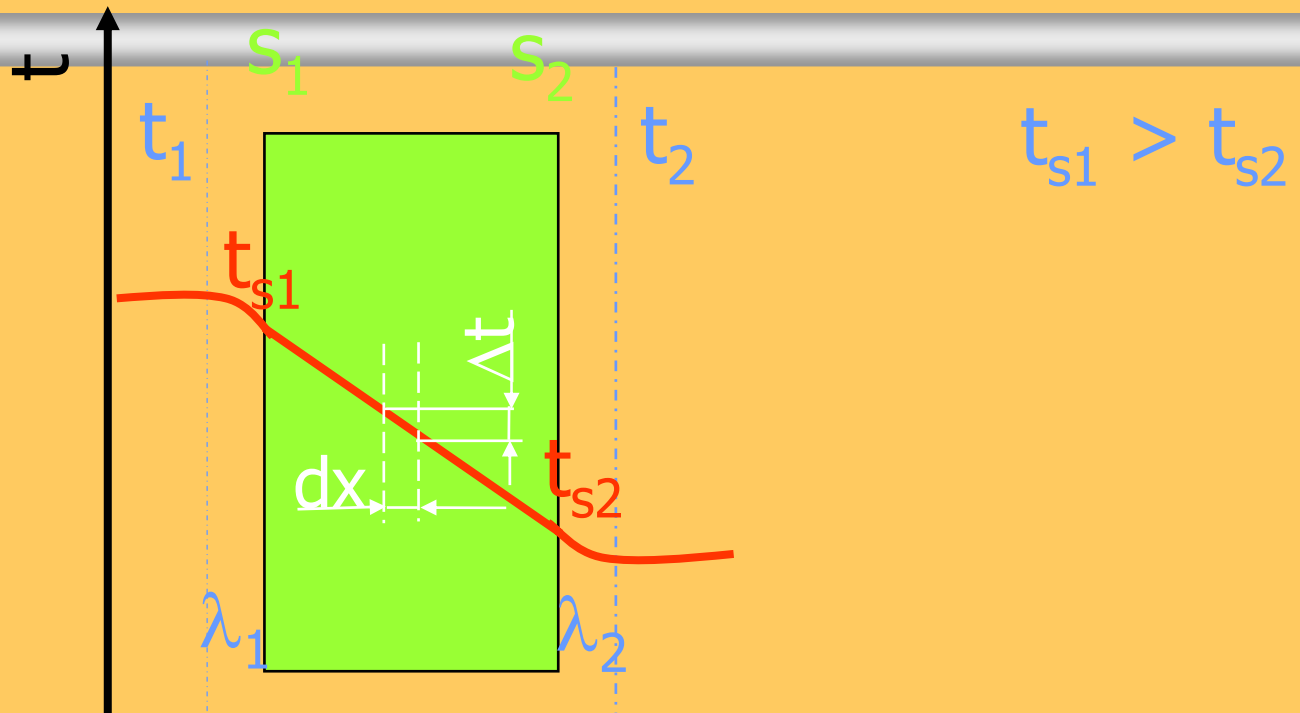
$$\alpha_1 = \frac{\lambda_1}{s_1} \quad \alpha_2 = \frac{\lambda_2}{s_2}$$

$$\dot{Q} = \alpha \cdot A \cdot \Delta t$$

$$t_{s1} > t_{s2}$$

KOEFICIJENT PRIJELAZA TOPLINE k [W/m²K]

Stacionarno provođenje topline

$$\dot{Q} = \alpha \cdot A \cdot \Delta t_{ef} = \alpha_1 \cdot A_1 \cdot (t_1 - t_{s1}) = \frac{\lambda}{s} \cdot A_s \cdot (t_{s1} - t_{s2}) = \alpha_2 \cdot A_2 \cdot (t_{s2} - t_2)$$

$$\dot{Q} = k \cdot A \cdot (t_1 - t_2)$$

$$\frac{1}{k} = \frac{1}{\alpha_1} + \sum \frac{s}{\lambda} + \frac{1}{\alpha_2}$$

• Ukoliko je stijenka ravna $A=A_1=A_s=A_2$

Stacionarno provođenje topline

ukoliko je stijenka zaobljena slijedi;
 Ω Provođenje kroz stijenku

$$Q = 2\pi\lambda L \frac{t_{s1} - t_{s2}}{\ln \frac{d_v}{d_u}}$$

Izraz za koeficijent
prijelaza topline

$$\frac{1}{k \cdot A_s} = \frac{1}{\alpha_1 \cdot A_1} + \frac{\ln \frac{d_v}{d_u}}{2\pi\lambda L} + \frac{1}{\alpha_2 \cdot A_2}$$

$$A_s = \frac{A_1 - A_2}{\ln \frac{A_1}{A_2}}$$

za cijev

za kuglu

$$A_s = \sqrt{A_1 \cdot A_2}$$

Stacionarno provođenje topline

Ω U literaturi se obično govori o vanjskoj i unutrašnjoj površini, uzevši u obzir onečišćenja na cijevi dobivamo izraz:

$$\frac{1}{k_v} = \frac{1}{\alpha_v} + R_v + \frac{A_v}{A_s} \cdot \frac{s}{\lambda} + \frac{A_v}{A_u} \cdot \left(\frac{1}{\alpha_u} + R_u \right)$$

Kod aparata se k obično svodi na vanjsku površinu. Treba reći da ovo sve vrijedi za stacionarno stanje.

Stacionarno provođenje topline

Ω Prednost ovakvog načina proračuna je vrlo lako uočavanje veličine koja je od dominantnog utjecaja na površinu aparata, pa možemo utjecati na njezinu promjenu

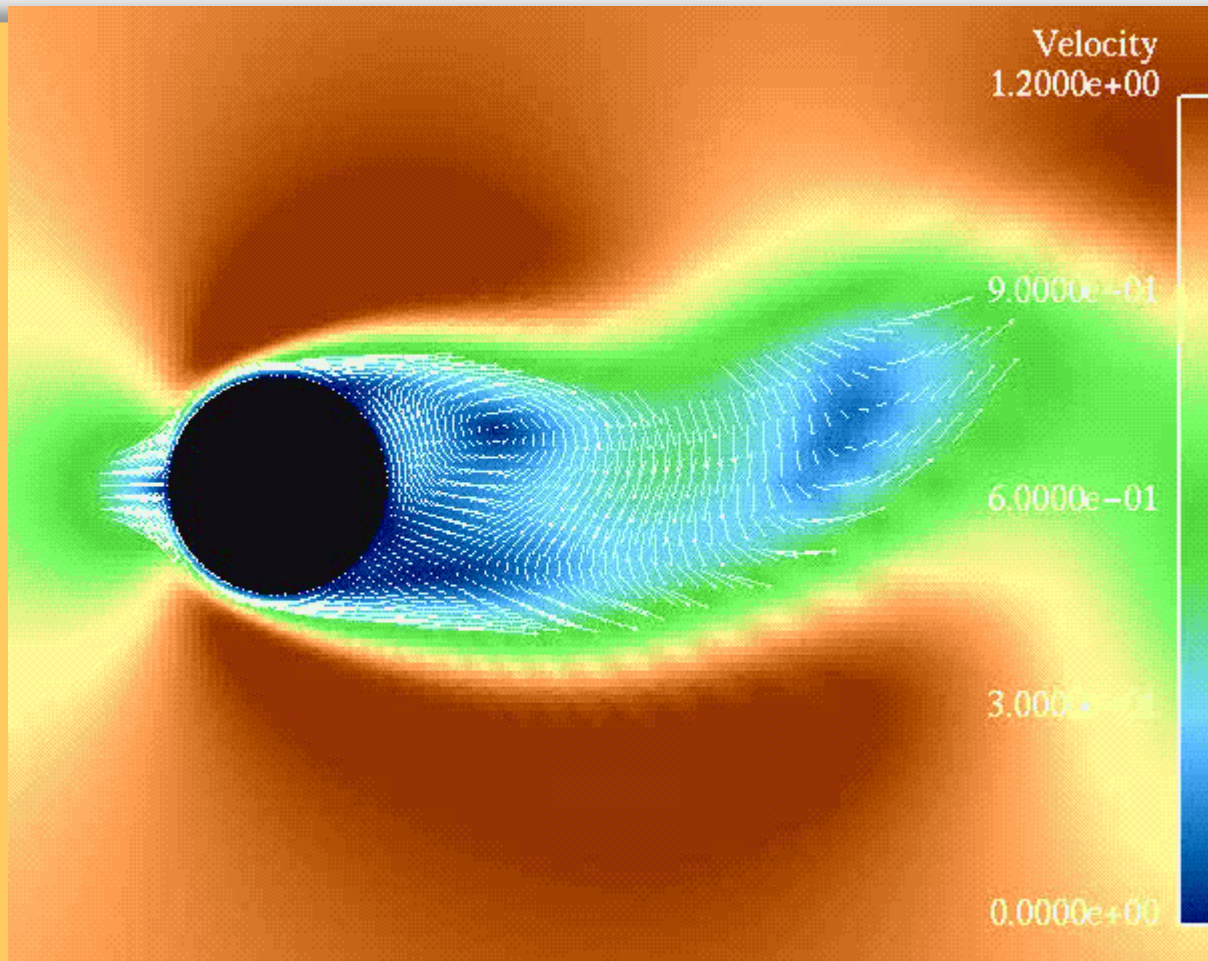
💡 (povećanjem površine - orebrenjem)

💡 upotrebom specijalnih cijevi,

💡 samom konstrukcijom pojedinih dijelova aparata

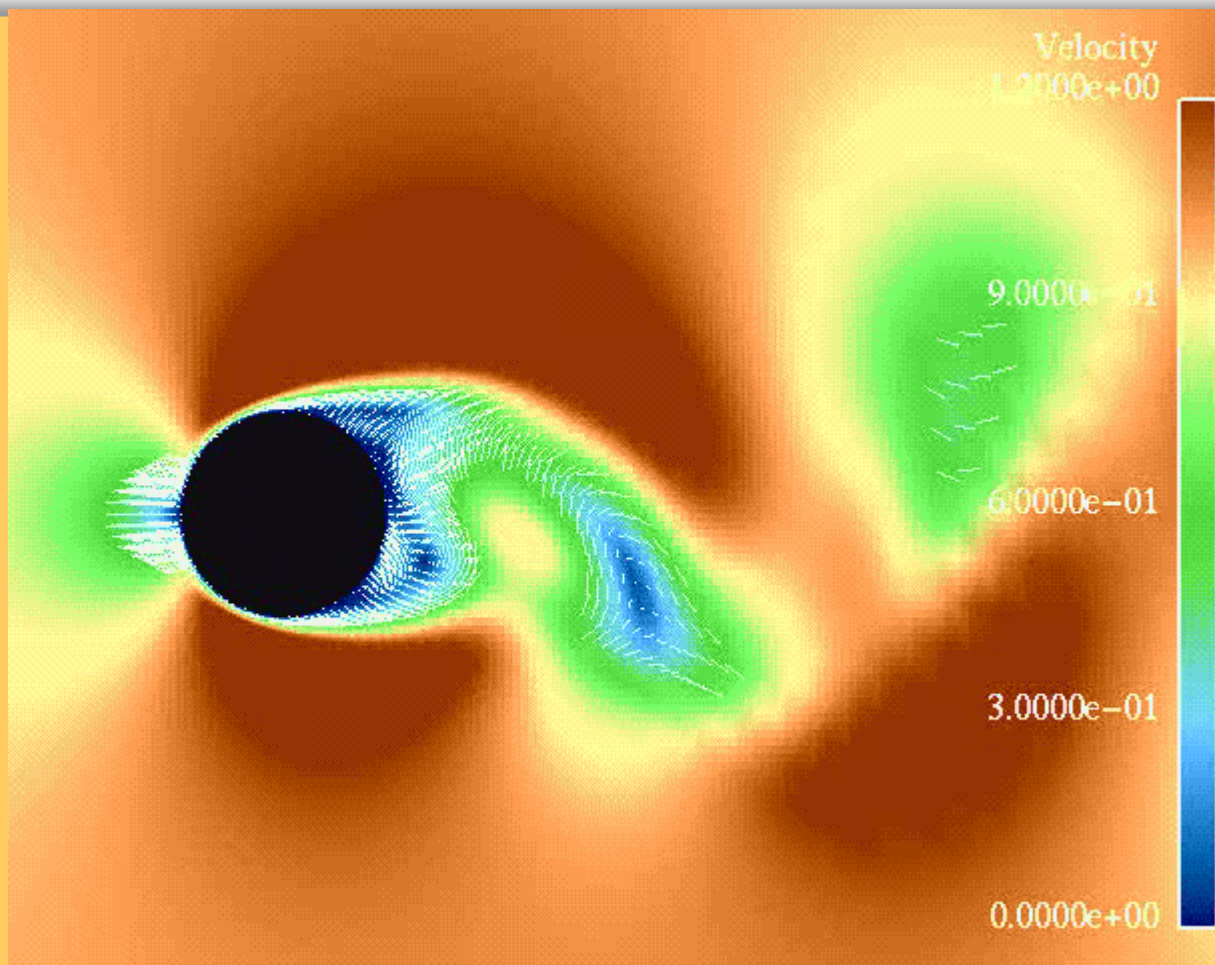
💡 promjenom parametara (brzina).

Laboratorij za toplinu i toplinske uređaje

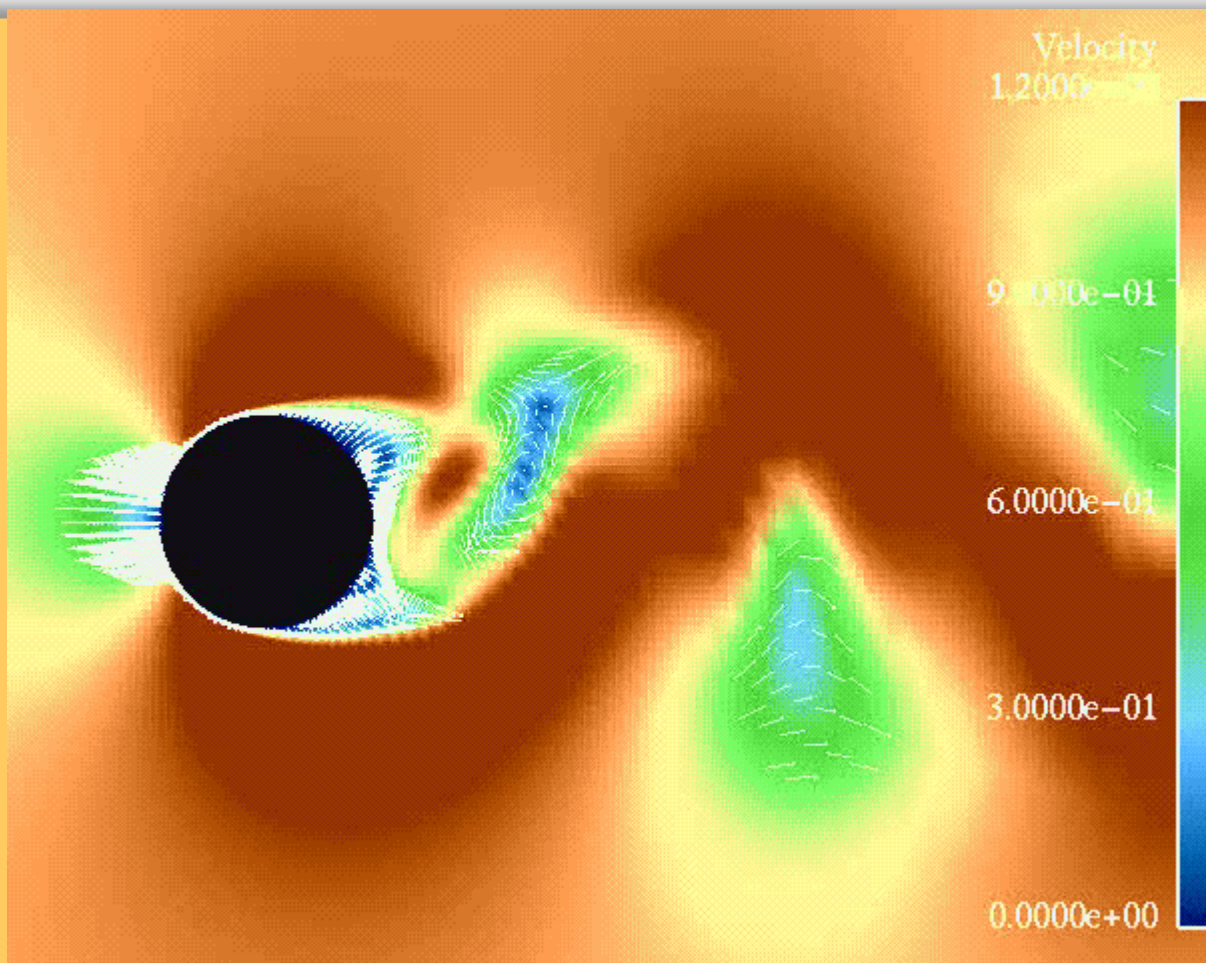

Re=100

Laboratorij za toplinu i toplinske uređaje

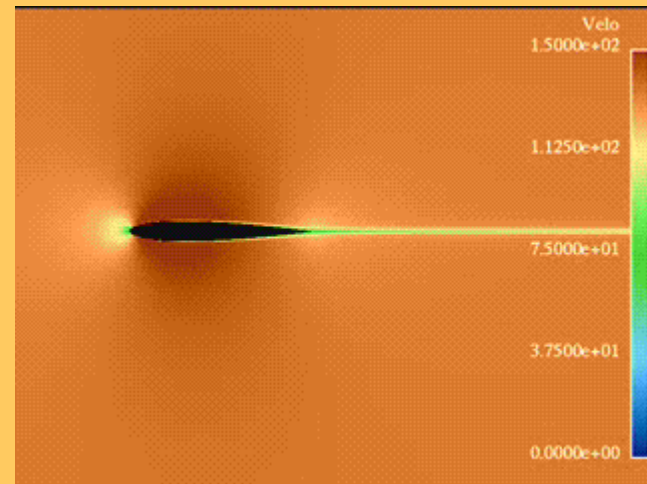
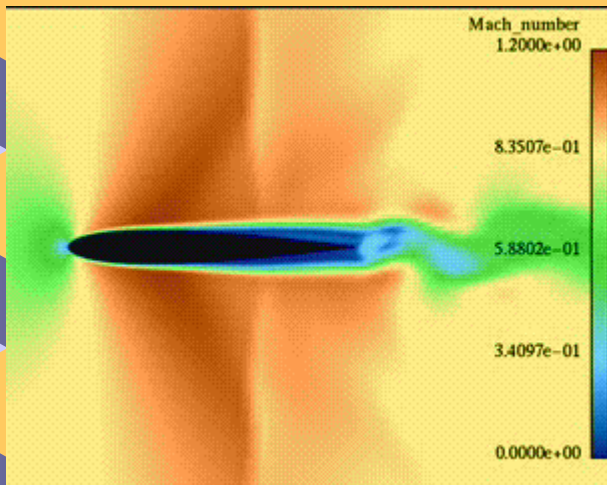

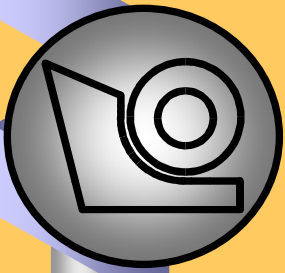
Laboratorij za toplinu i toplinske uređaje

Re=1000

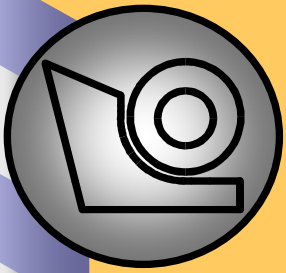
Laboratorij za toplinu i toplinske uređaje

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Izmjenjivači topline i njihove karakteristike

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Osnovni tipovi izmjenjivača topline

Shell&tube- kaplj./kaplj.; (plin/kaplj.)

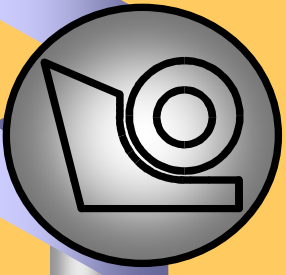
Orebreni- plin/kaplj.

Kompaktni- plin/kaplj.; kaplj./kaplj.

Koaksijalni- kaplj./kaplj.

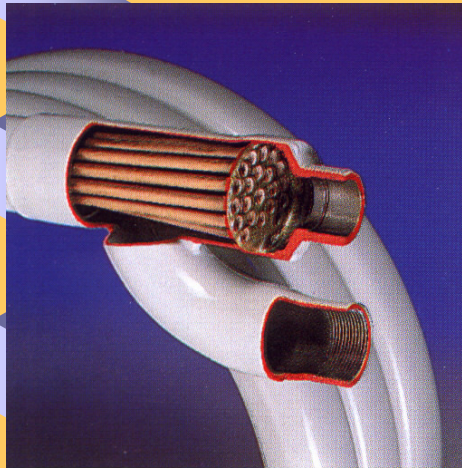
Spiralni- kaplj./kaplj., plin/kaplj., plin/plin

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

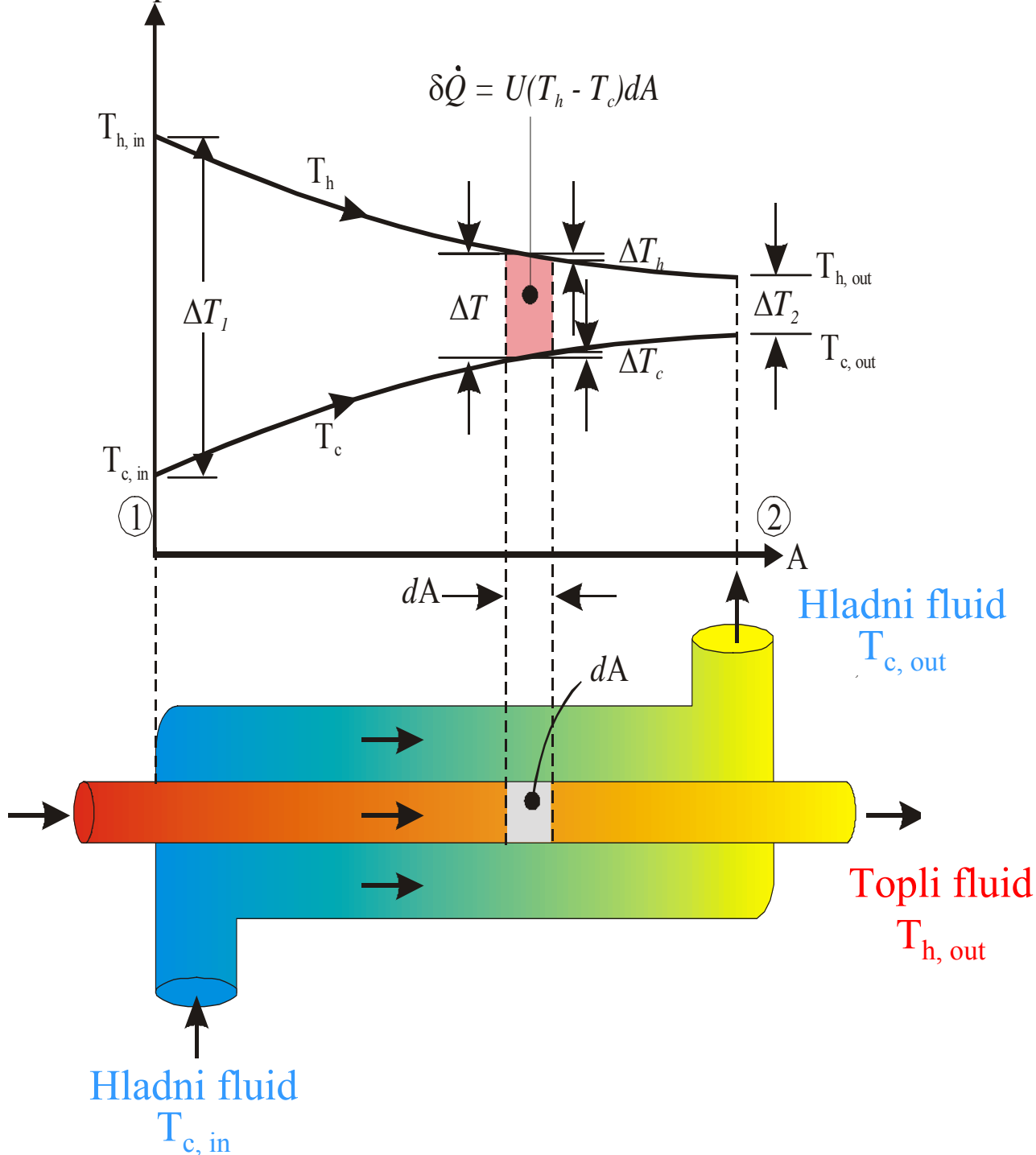
Koaksijalni izmjenjivači
(cijev u cijevi)

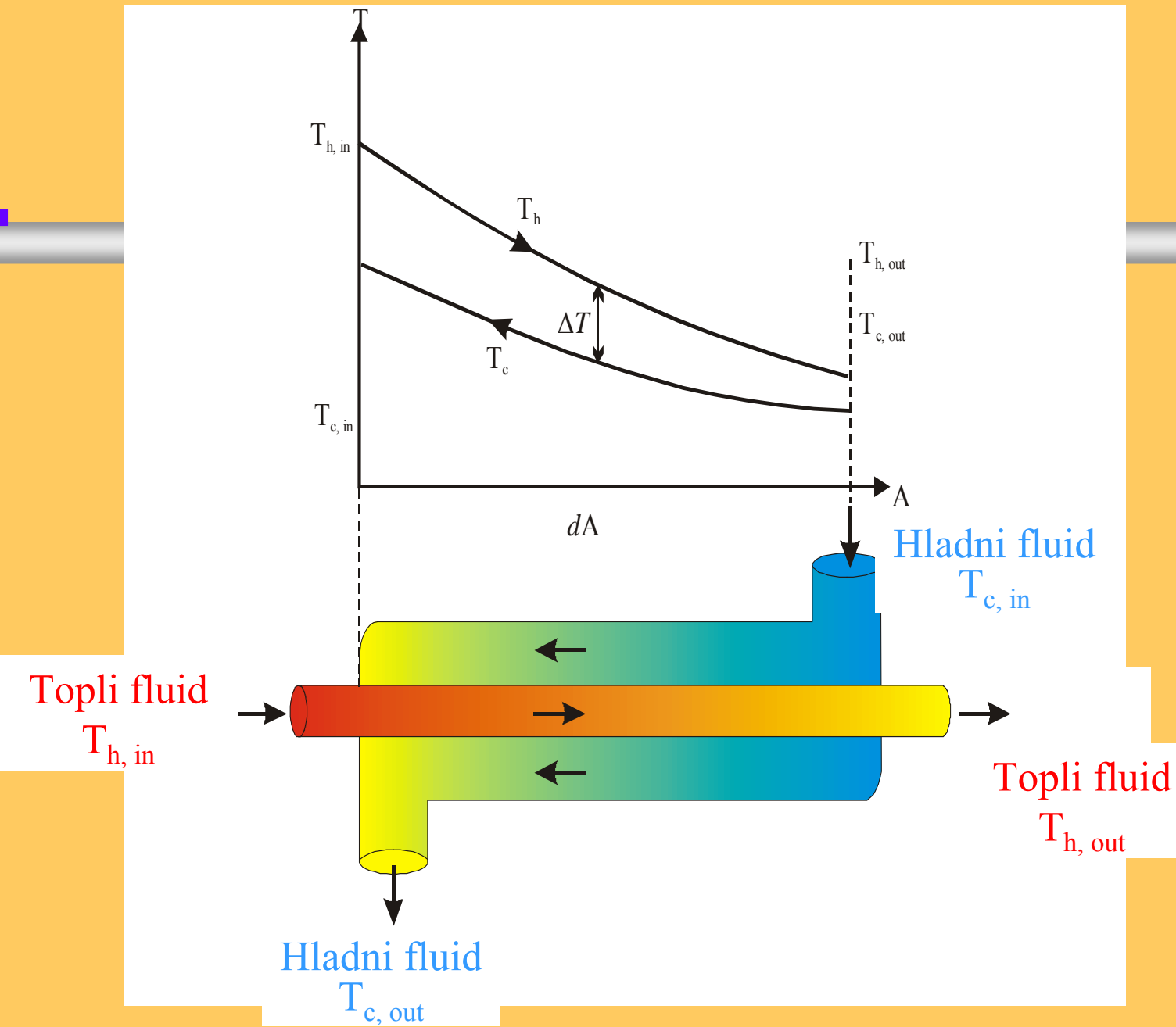

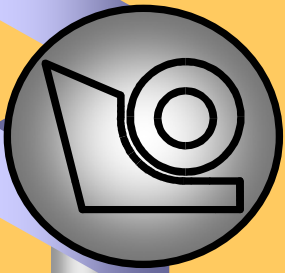
Istosmjerni izmjenjivač

Topli fluid
 $T_{h, in}$

Protusmjerni izmjenjivač

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Pločasti izmjenjivači

Materijal: uglj.čelik

Primjena: isparivači i kondenzatori

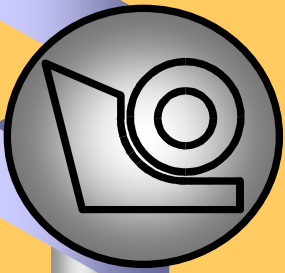
Radni parametri:

Temp: -30-100°C

Tlak: do 25 bar

Medij: freoni, sek.rad.tvar, zeotrop.smj.

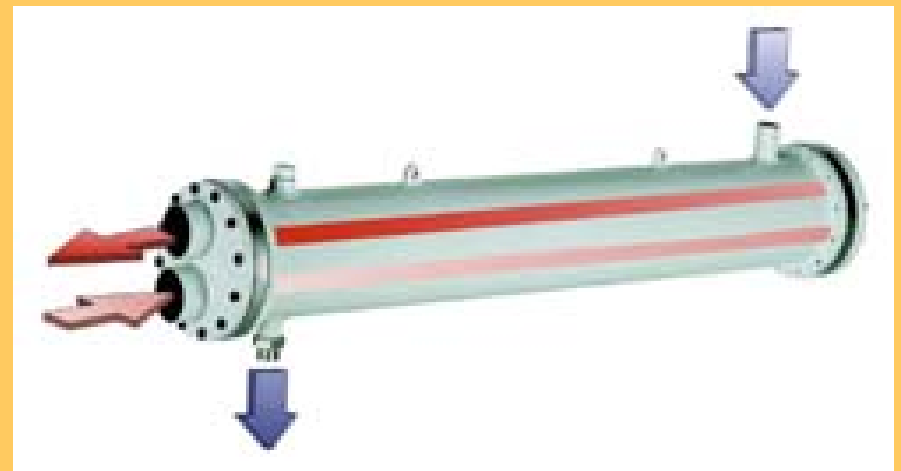
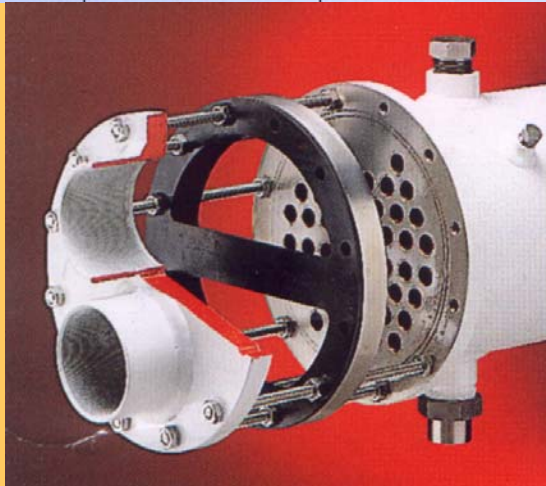
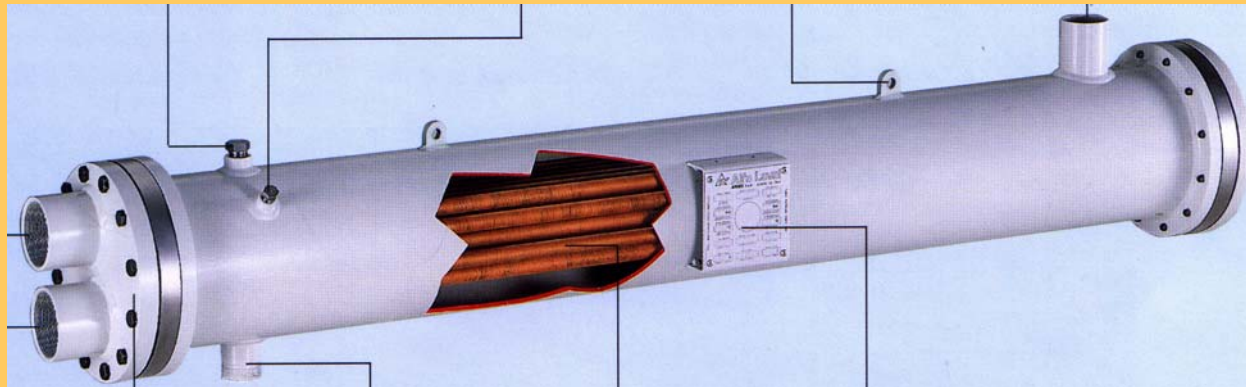
Kapacitet: 4-100kW

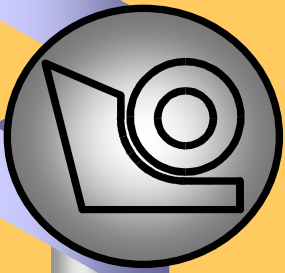

Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

Shell&tube (kondenzator)

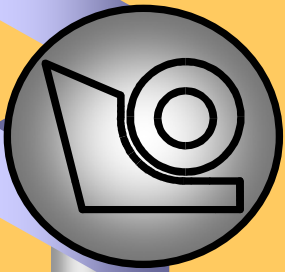
Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

Shell&tube (isparivač)

potopljeni

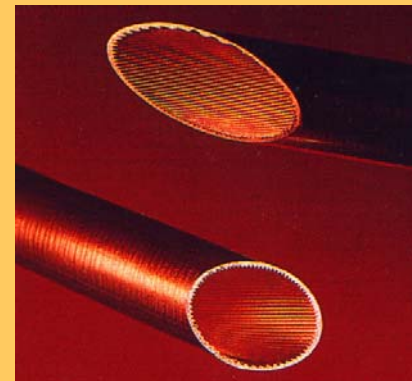
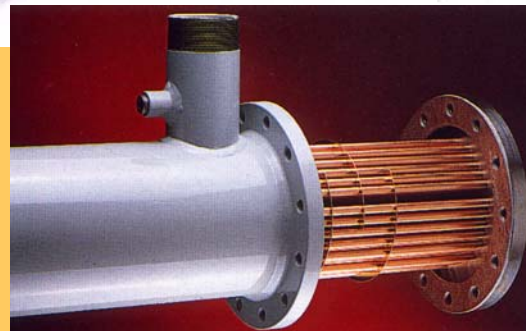
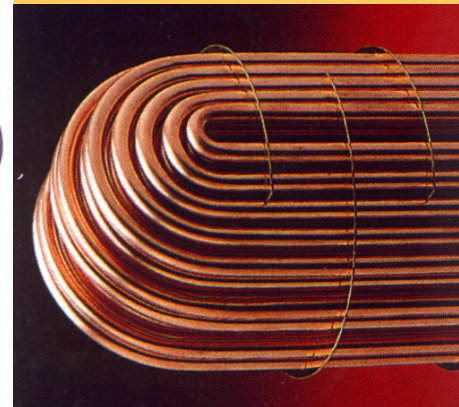
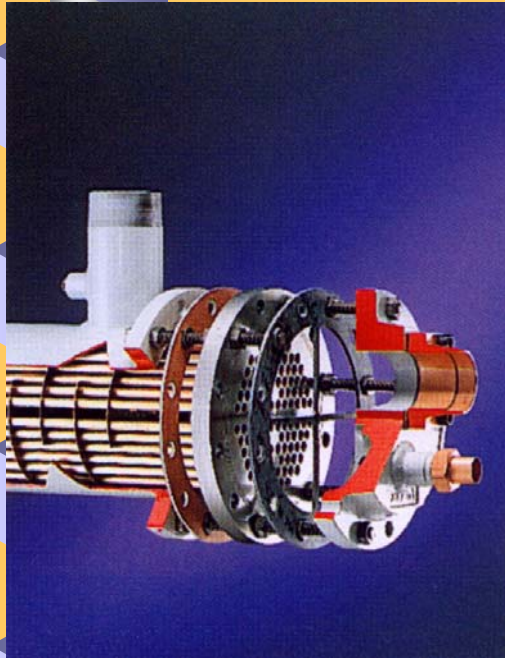

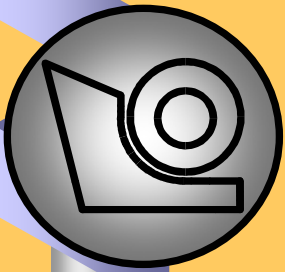

Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

Shell&tube (isparivač)

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Shell&tube

Materijali gradnje

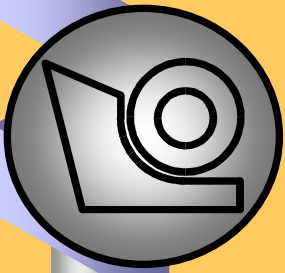
**PLAŠT, PODNICA, PRIRUBNICA, CIJEVNA STIJENKA,
PRIKLJUČCI: ugljični čelici**

CIJEVI: bakar, (nehrđ.) čelik (r.t. amonijak),

PREGRADE: bronca, čelik

**BRTVE: klingerit, čelik, azbest, papir, guma,
pluto, teflon**

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

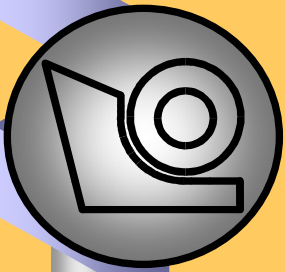
Shell&tube

Primjena

isparivači (potopljeni, direktni)

kondenzatori

**sve vrste aparata kaplj./kaplj. bez promjene
agregatnog stanja**

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Shell&tube

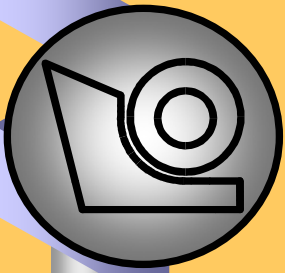
Radni parametri

TEMPERATURE: -40 - 300°C

TLAK: do 150 bar (nuklearke)

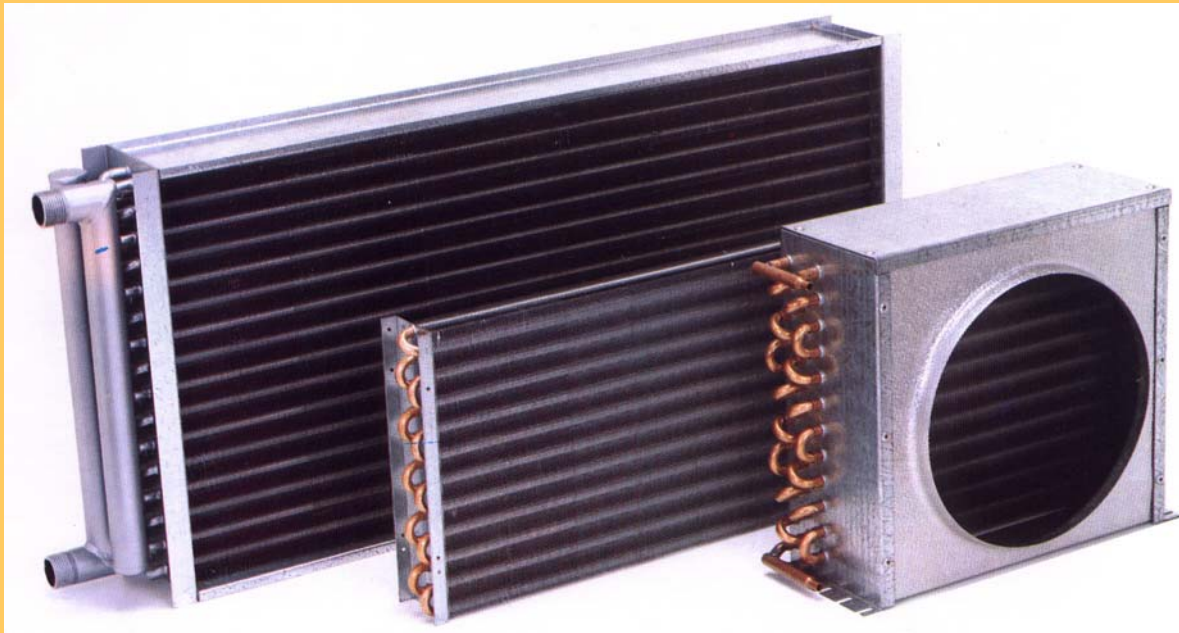
RADNI MEDIJI: voda, freoni, amonijak, glikol (sek.radne tvari), plinovi izgaranja

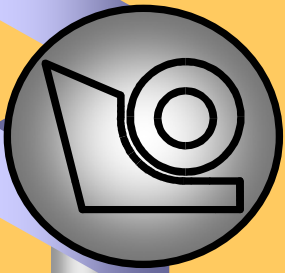
KAPACITET: 10-2000 kW

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

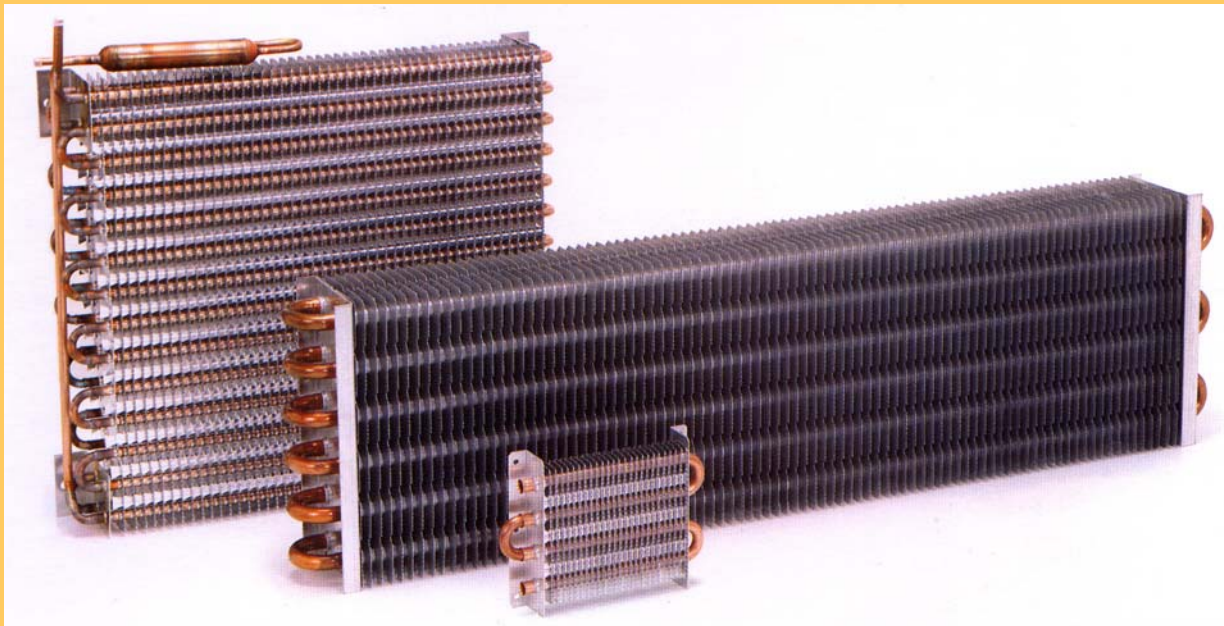
***Orebreni izmjenjivači (zrak-
kapljevina)***

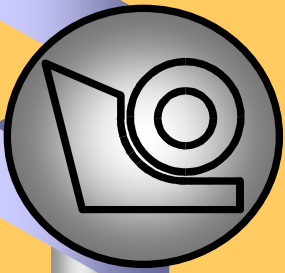

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

***Orebreni gravitacijski
izmjenjivači (zrak-kapljevina)***

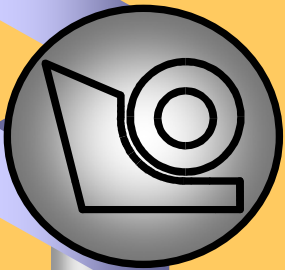
slobodna
konvekcija
na rebrima

Elementi gradnje aparata Tipovi izmjenjivača

Hladnjaci zraka (unit cooler) i aksijalni kondenzatori

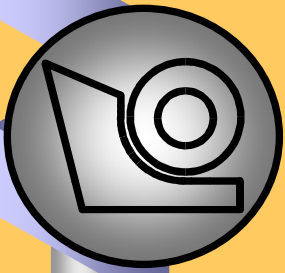

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Hladnjaci zraka (unit cooler)

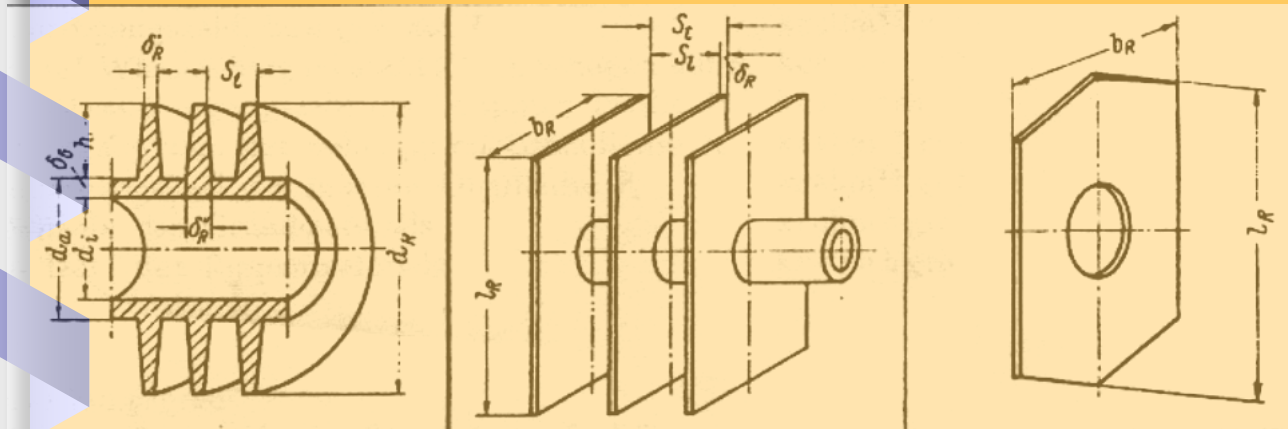

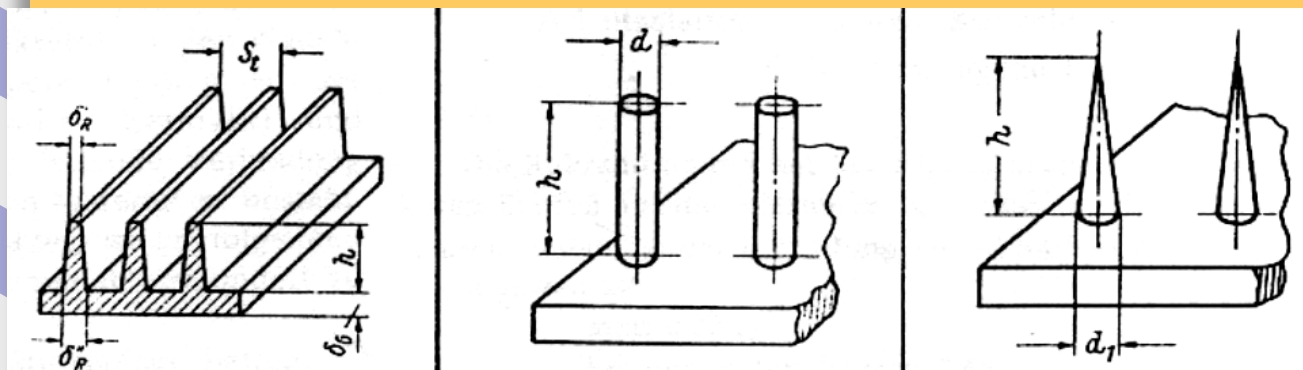
Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

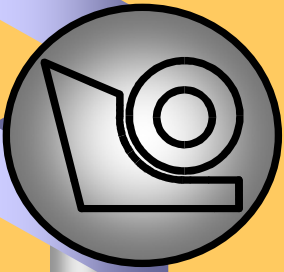
Vrste orebrenja

za cijevi

za ploče

Elementi gradnje aparata **Tipovi izmjenjivača**

Zašto orebrenje?

izmijenjena toplina

$$Q = k \cdot A \cdot (t_u - t_v)$$

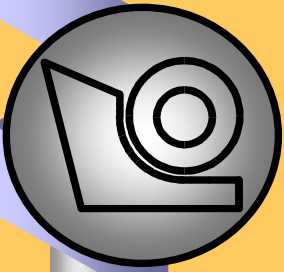
koeficijent prolaza topline
(ravna stijenka)

$$\frac{1}{k} = \frac{1}{\alpha_u} + \sum \frac{s}{\lambda} + \frac{1}{\alpha_v}$$

plin (v)/kapljevina (u)

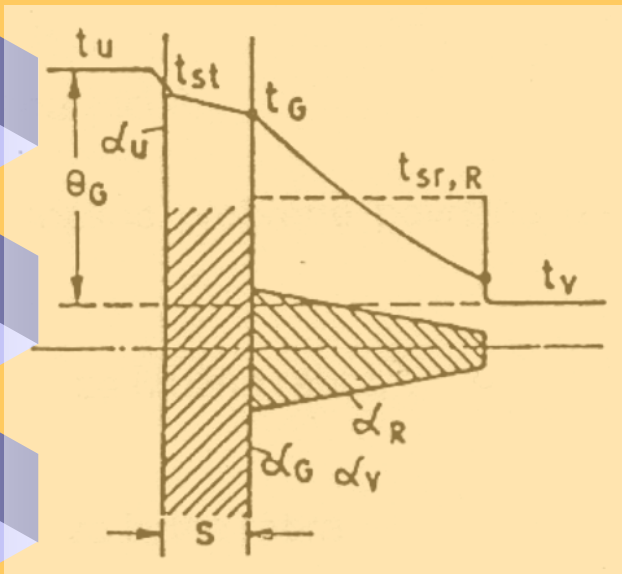
$$\alpha_v \ll \alpha_u \Rightarrow k < \alpha_v$$

Zašto orebrenje?

Temp. raspodjela na rebro

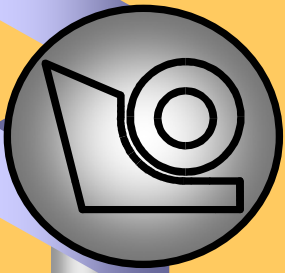

IZMIJENJENA TOPLINA

$$Q = Q_R + Q_G$$

$$Q = k \cdot A \cdot (t_u - t_v)$$

rebro predstavlja
dodatni topl.otpor

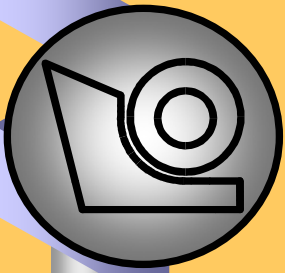
Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Orebreni izmjenjivači

Materijali gradnje

rebra: aluminij, bakar, čelik

CIJEVI: bakar, čelik (r.t. amonijak)

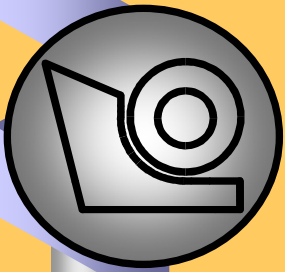
Orebreni izmjenjivači

Primjena

isparivači (potopljeni, direktni)

kondenzatori

grijači i hladnjaci zraka

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Orebreni izmjenjivači

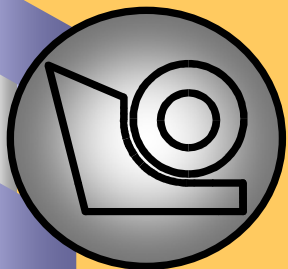
Radni parametri

TEMPERATURE:-25-100°C

TLAK: do 30 bar

**RADNI MEDIJI: zrak, voda, freoni, amonijak,
sekund.rad.tvari**

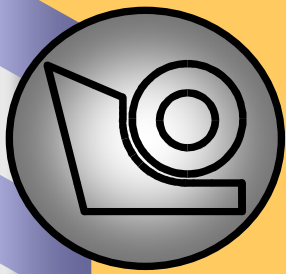
KAPACITET:3-1000kW

Kompaktni izmjenjivači

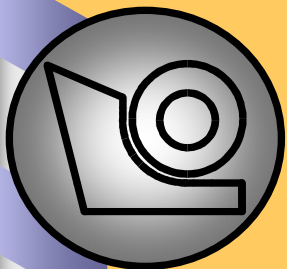
Karakteristike-prednosti

- ✓ **veliki odnos površina/volumen**
(1300 m²/m³)
- ✓ **visoki koef. prijelaza topline:**
cijevi malog hidraul. promjera, lokal. vrtloženja rad. medija
- ✓ **mala temp. razlika primar/sekundar**
- ✓ **mala količina radnog medija**
- ✓ **reducirana težina**

Karakteristike-nedostaci

- ✓ veći pad tlaka**
- ✓ složenija izrada**
- ✓ problemi sa čišćenjem izmj. površina**

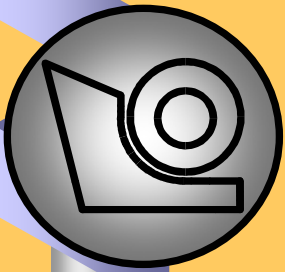

Elementi gradnje aparata Tipovi izmjenjivača

Moguća podjela

✓ **PLOČASTI** kaplj./kaplj.
(Plate heat exchangers)

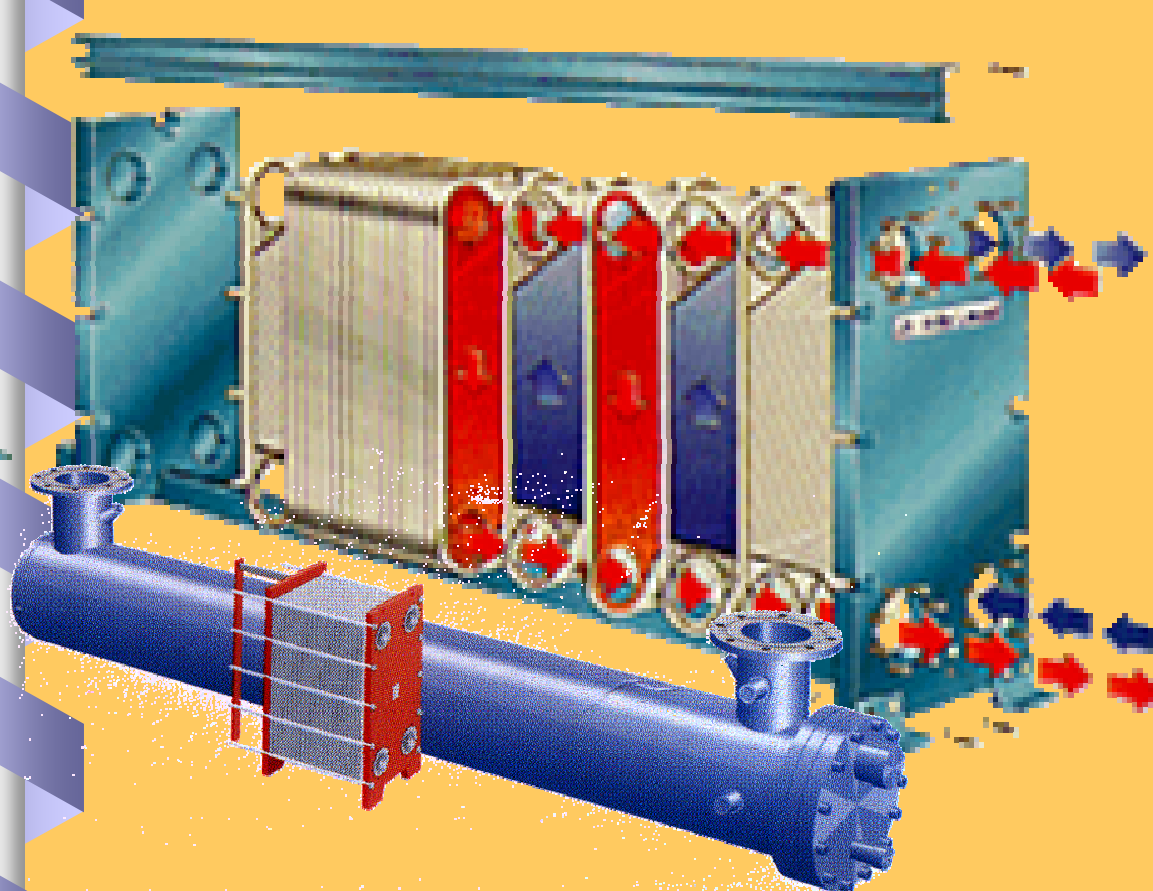
✓ **MATRIČNI** plin/plin, kaplj./plin
(Compact heat exchangers or Plate fin heat exchangers)

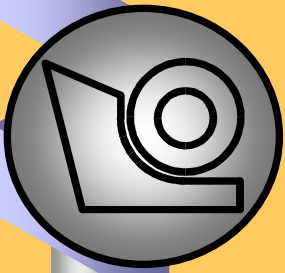
Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

Pločasti izmjenjivači s brtvama

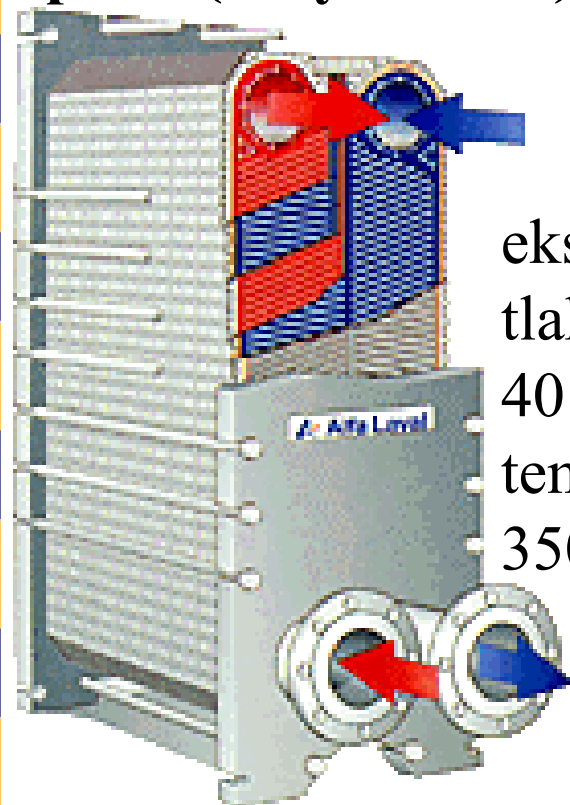

Elementi gradnje aparata **Tipovi izmjenjivača**

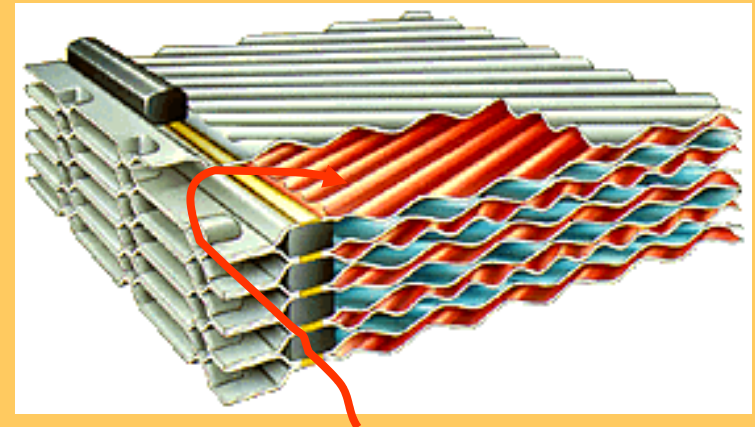
Zavareni pločasti izmjenjivači

potpuno (fully welded)

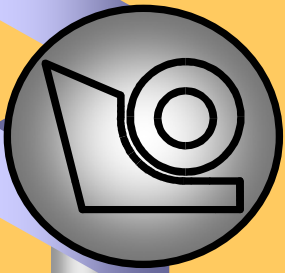

ekstremni
tlakovi (do
40 bar) i
temp. (-50-
350°C)

djelomično (semi-welded)

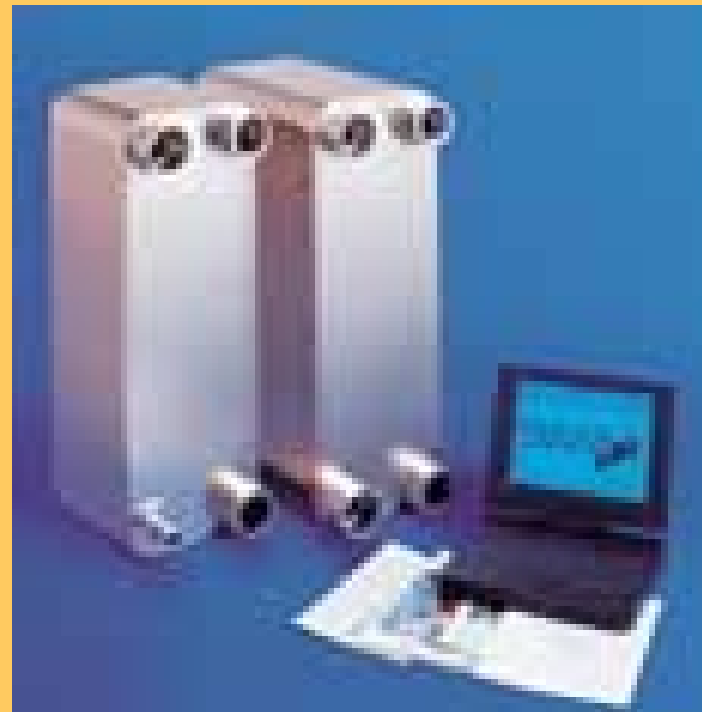

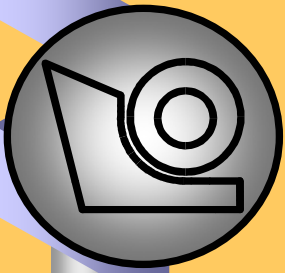
agresivni medij u
zavarenom kanalu

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Lemljeni (brazed) pločasti izmjenjivači

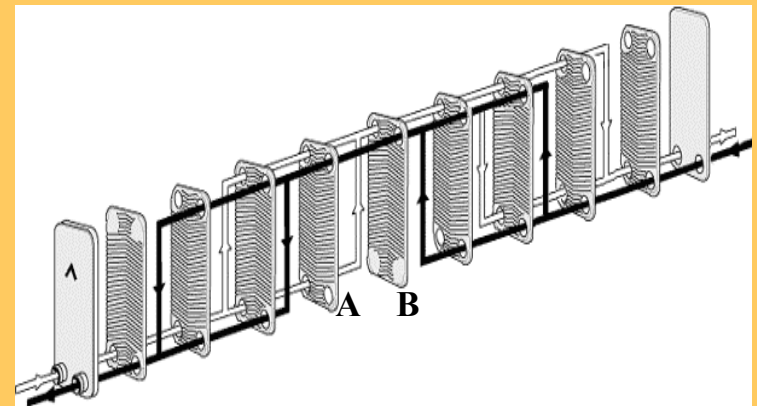
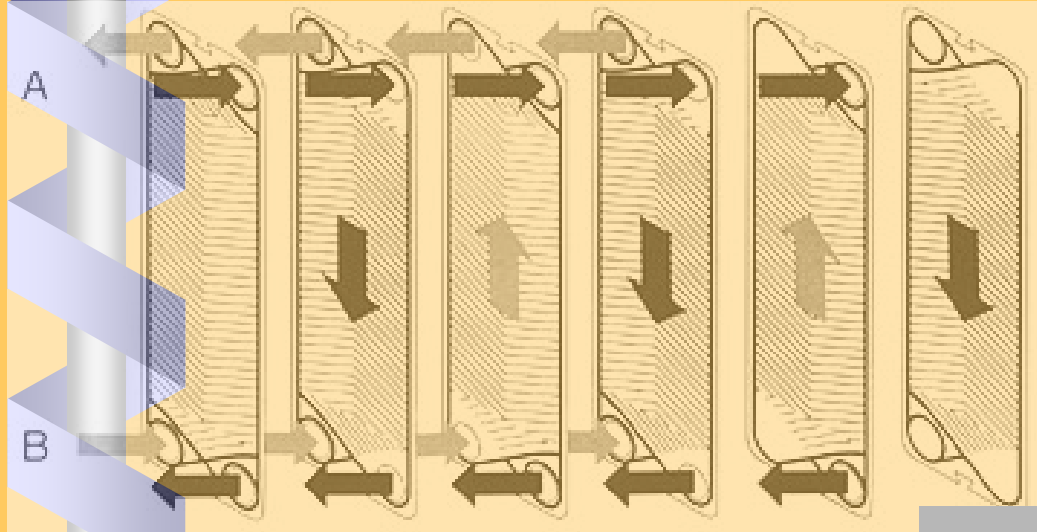

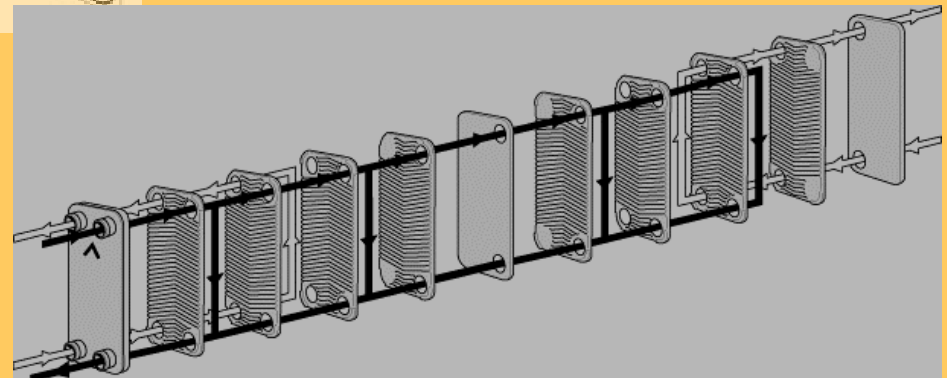
Elementi gradnje aparata **Tipovi izmjenjivača**

Konfiguracija strujanja

Jedan prolaz svake struje   ***Dva prolaza svake struje***

Dva nezavisna kruga strujanja

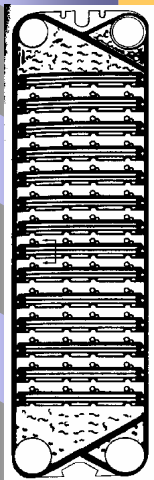
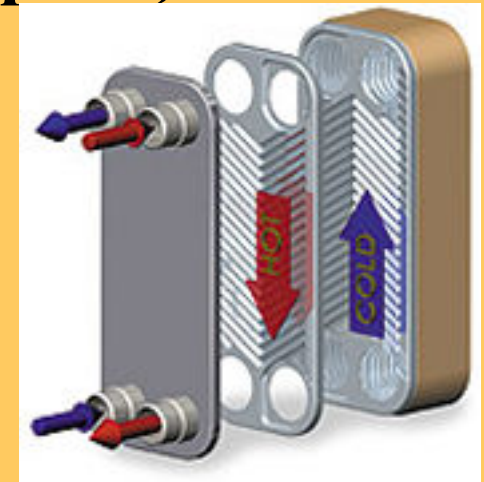
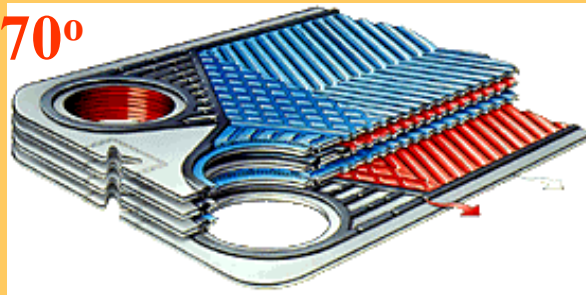
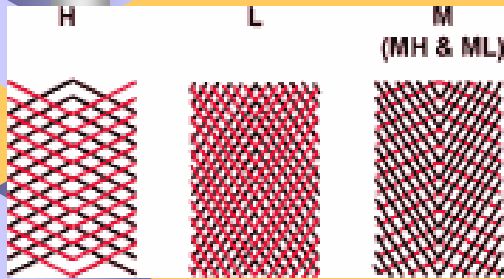
Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

Geometrija ploča

valovita V-PLOČA (Chevron plate)

kutevi žlijebova 25-70°

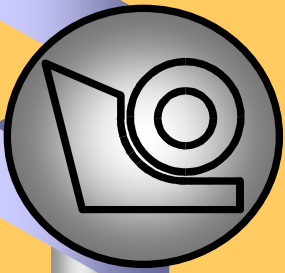
“ribača ploča”

(wash
boarding,
intermating)

riblja kost
(herringbone)

Pločasti izmjenjivači

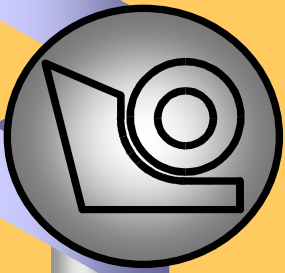
Materijali gradnje

ploče: nehrđ.čelici, aluminij, titan, nikal

brtve: razni elastomeri (EPDM, fluorocarbon)

lem: bakar, kositar (r.t.amonijak)

granične ploče: uglj. čelik

Pločasti izmjenjivači

Primjena

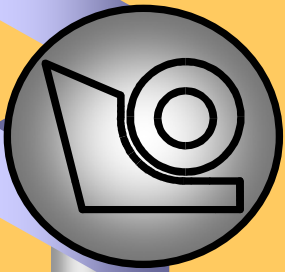
isparivači (potopljeni, direktni)

kondenzatori

**sve vrste aplikacija kaplj./kaplj. bez promjene
agregatnog stanja**

prehrambena, mliječna i industrija piva

viskozni mediji (plastika, sek.rad.tvari, sirupi..)

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Pločasti izmjenjivači

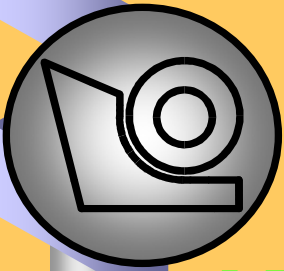
Radni parametri

TEMPERATURE: (-160-400°C *lemljen*), (-30-150°C *s brtvama*)

TLAK: do 30 bar *lemlj.*, do 25 bar *s brtvama*

RADNI MEDIJI: voda, freoni, amonijak, sekund.rad.tvari, pseudo plastični fluidi, mlijeko

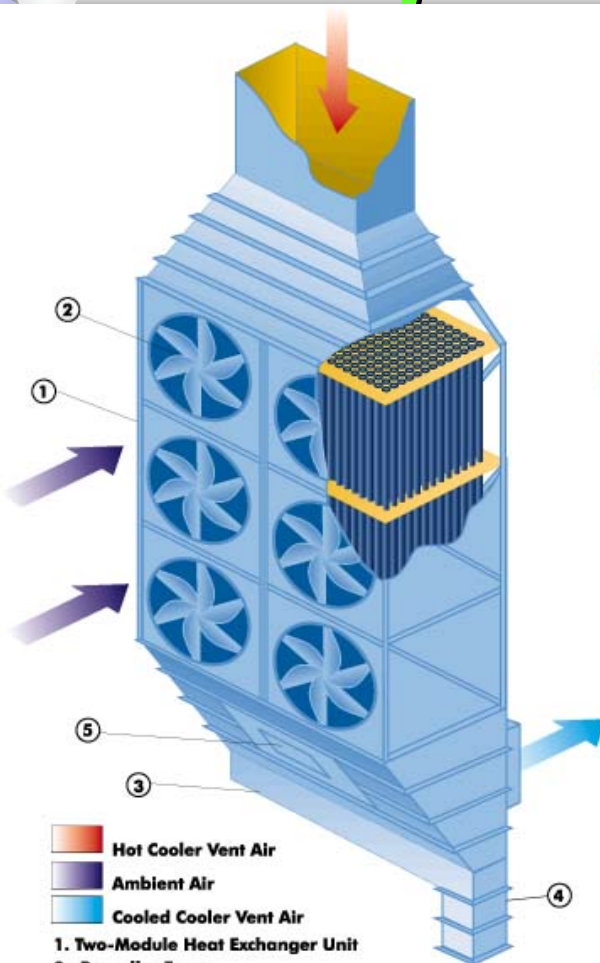
KAPACITET: 5-7000 kW

Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

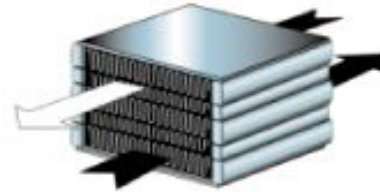
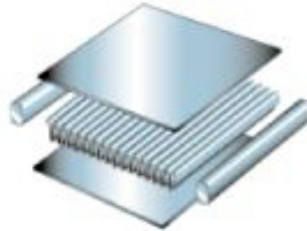
Kompaktni izmjenjivači

- Hot Cooler Vent Air
- Ambient Air
- Cooled Cooler Vent Air

1. Two-Module Heat Exchanger Unit
2. Propeller Fans
3. Screw Conveyor
4. Double Tipping Valve
5. Access Door

protusmjerno
strujanje

unakrsno
strujanje

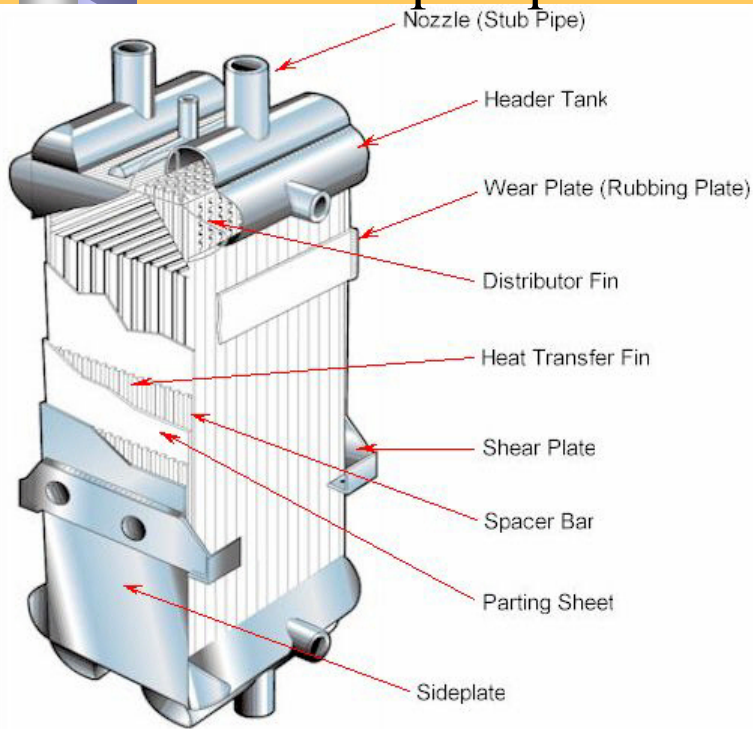
Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

Kompaktni izmjenjivači

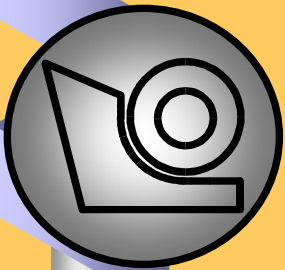
rekuperator

plin/plin

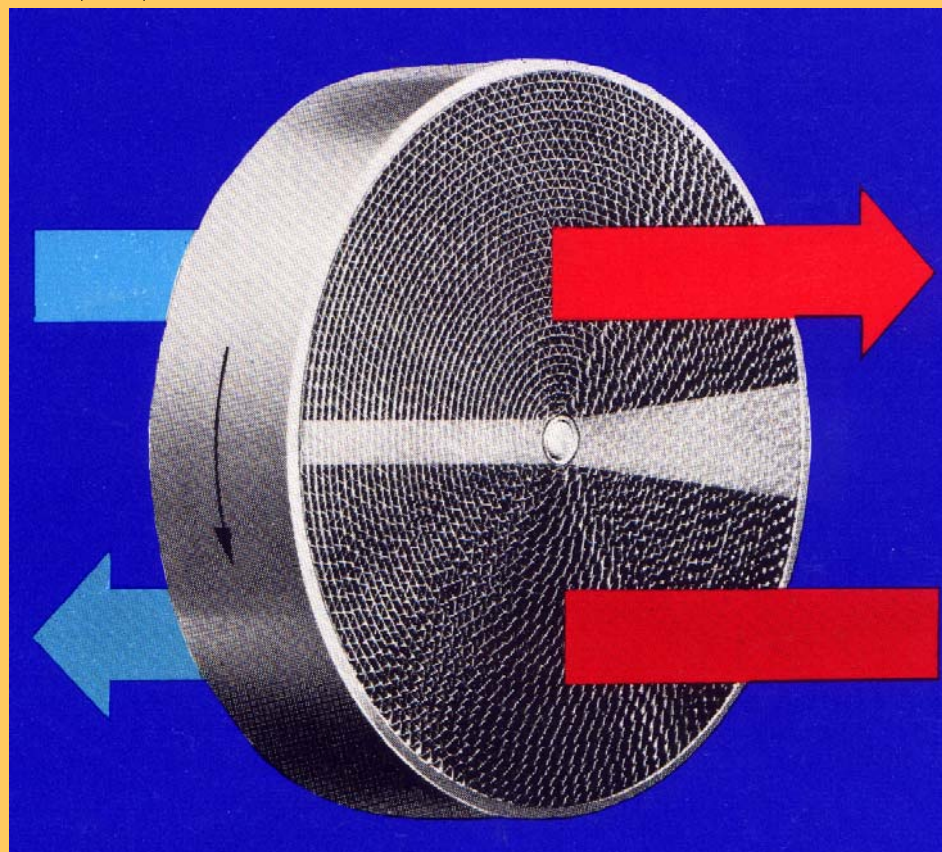
plin/kaplj.

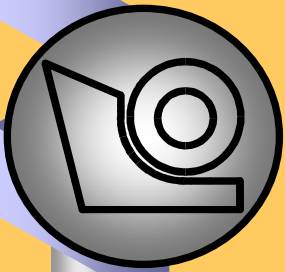

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Kompaktni izmjenjivači
REGENERATIVNI

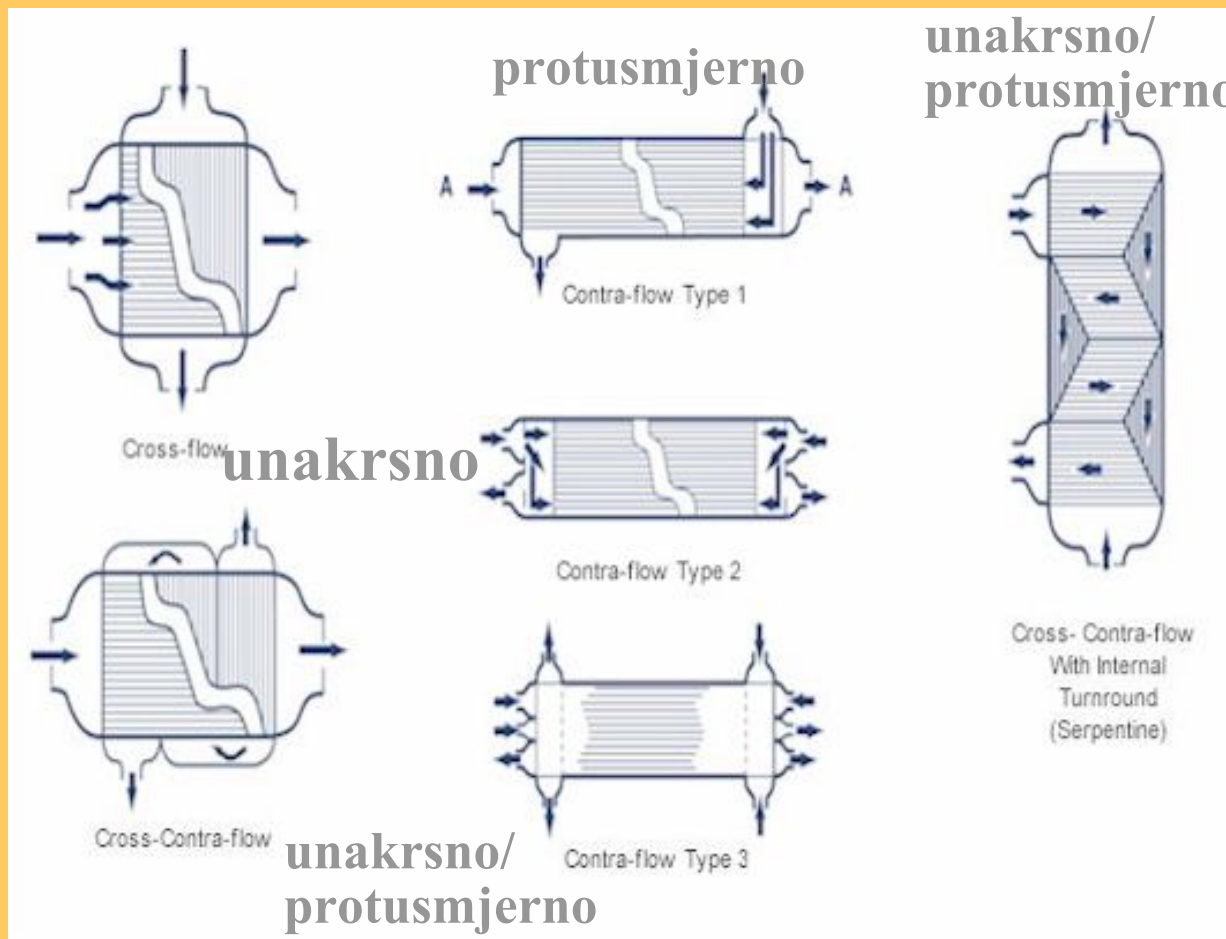
plin/plin

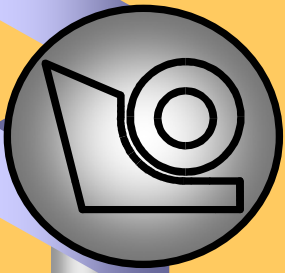

Elementi gradnje aparata

Tipovi izmjenjivača

Konfiguracija strujanja

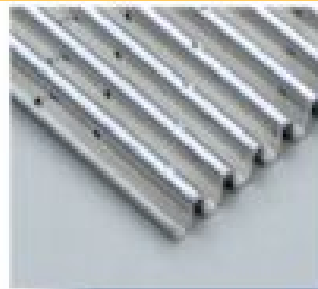
Elementi gradnje aparata **Tipovi izmjenjivača**

Geometrija izmj. površina

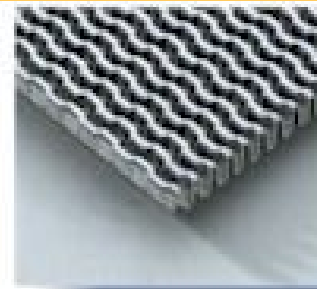
Plain

A sheet of metal corrugated with fins at right angles to the plate

Perforated

Refers to a plain corrugation constructed from perforated material

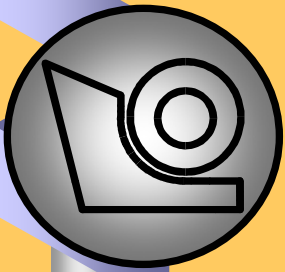
Serrated

This corrugation is constructed by making cuts in the fin and displacing half way between the preceding fin

Herringbone

Made by displacing the fins sideways to produce a zig-zag effect

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

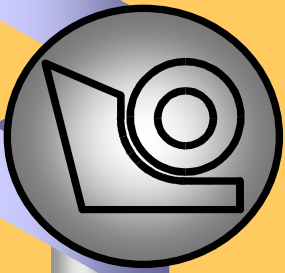
Kompaktni izmjenjivači

Materijali gradnje

PLOČE: aluminij, čelik

LEM: bakar, kositar

PREGRADE: alu. legure

Kompaktni izmjenjivači

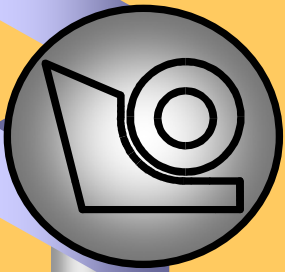
Primjena

rekuperatori (npr. za turbine)

regeneracija (npr. predgrijači zraka za peći)

hladnjaci i grijači zraka ili ulja (npr. za motore)

procesna industrija (ukapljivanje, separacija zraka..)

Elementi gradnje aparata
Tipovi izmjenjivača

Kompaktni izmjenjivači

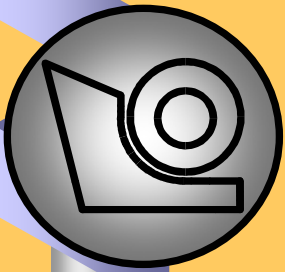
Radni parametri

TEMPERATURE:-200 - 400°C

TLAK:do 100 bar

**RADNI MEDIJI:zrak, ispušni plinovi, voda, dušik,
CO₂, freoni, amonijak**

KAPACITET:do 1000kW

Elementi gradnje aparata

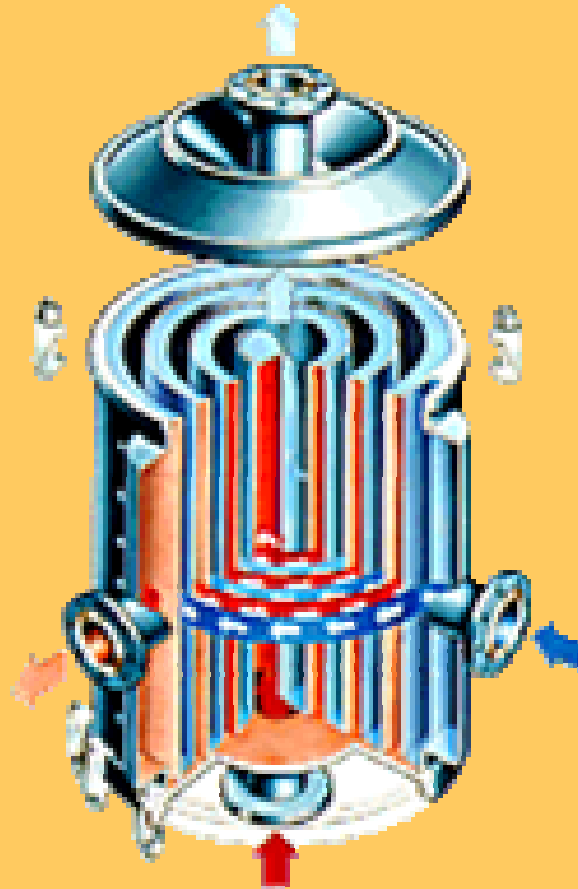
Tipovi izmjenjivača

Spiralni izmjenjivači

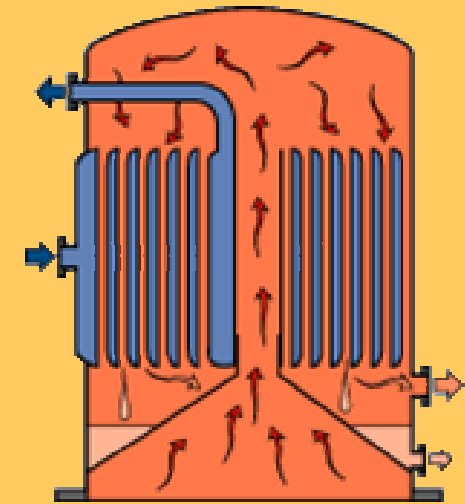
kaplj./kaplj.

nakupljanje
nečistoća

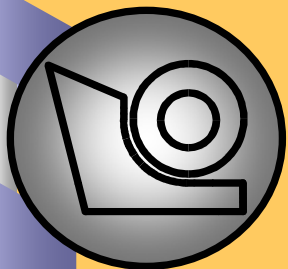

kondenzator

- ➡ Coolant
- ➡ Vapour from column
- ➡ Inert gas
- ➡ Condensate

Spiralni izmjenjivači

Materijali: metali pogodni za hladno oblikovanje i zavarivanje

Primjena: kondenzatori, industrija papira, tretman otpadnih voda, PVC industrija

Radni parametri:

Temp: do 400°C

Tlak: do 15 bar

Medij: voda (para), tekući PVC, viskozni i nečisti mediji

Vježba

**Određivanje termodinamičkih
karakteristika shell & tube
izmjenjivača topline**

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

- ∞ mjerna linija sa ugrađenim izmjenjivačem sa spiralno savijenim čeličnim cijevima.
- ∞ Vrela voda u primarnom krugu izmjenjivača topline struji kroz cijevi (ogrijevni medij), u sekundarnom krugu, struji hladna voda (grijani medij).
- ∞ Kao izvor topline korištena je vrela voda toplane (primarni krug).

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

- ∞ **Cilj vježbe** upoznavanje studenata s načinom određivanja termodinamičkih i hidrodinamičkih karakteristika izmjenjivača topline.
- ∞ **Mjerenje** protoka primarne i sekundarne struje, temperatura na ulazu i izlazu, potrebno odrediti
  - učin izmjenjivača
  - koeficijent prolaza topline
  - koeficijente prijelaza topline

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

- ∞ Temperature ulaza i izlaza sekundara i primara mjerene su termoparovima bakar konstantan (tip T). Termoparovi su uronjeni izravno u vodu i provučeni između prirubnica i spojeni na A/D pretvarač te dalje na PC.
- ∞ bitna karakteristika ---> **samo nadtemperatura, tablice napona**

Vježba 1: Protustrujni izmjenjiva ~ topline

- ∞ **Protok** se mjeri pomoću mjernih prigušnica izrađenih prema DIN 1952. Usljed strujanja medija, na mjernoj prigušnici se javlja pad tlaka koji je proporcionalan protoku. Razlika tlaka na prigušnici mjeri se diferencijalnim davačem tlaka
- ∞ Geometrija prigušnice i pad tlaka

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

$$G = C * E * \varepsilon * \frac{d^2 * \pi}{4} * \sqrt{2 * \rho * \Delta p}$$

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

- ∞ Učin izmjenjivača topline se određuje mjerenjem učina primarne i sekundarne struje.

$$Q_p = G_p * c_p * (\vartheta_{p'} - \vartheta_{p''})$$

- ∞ standardom propisana veličina odstupanja učina primara od sekundara (za ovu vježbu je to 10 %), vrijednosti koje su zadovoljile uvjet osrednjiti i na taj način umanjiti grešku

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

$$Q = \frac{Q_p + Q_s}{2}$$

$$k = \frac{Q}{A * \Delta \vartheta_m}$$

$$\Delta \vartheta_m = \frac{(\vartheta_{p'} - \vartheta_{s''}) - (\vartheta_{p''} - \vartheta_{s'})}{\ln \left(\frac{\vartheta_{p'} - \vartheta_{s''}}{\vartheta_{p''} - \vartheta_{s'}} \right)}$$

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

Ω PRIJELAZ TOPLINE U CIJEVIMA

Ω Kod cijevnih zmijsa centrifugalna sila dodatno utječe na prijelaz topline

Ω Za laminarno strujanje $100 < Re < Re_{kr}$

$$Nu = 3,65 + 0,08 \left[1 + 0,8 \left(\frac{d_u}{D} \right)^{0,9} \right] Pr^{\frac{1}{3}} Re^{0,5+0,29 \left(\frac{d_u}{D} \right)^{0,9}}$$

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

$$Re_{kr} = 2300 \left[1 + 8,6 \left(\frac{d_u}{D} \right)^{0,45} \right]$$

**Za izobraženo turbulentno strujanje
vrijedi $Re_{kr} < Re < 20000$**

$$Nu = 0,023 \left[1 + 14,8 \left(1 + \frac{d_u}{D} \right) \left(\frac{d_u}{D} \right)^{\frac{1}{3}} \right] Pr^{\frac{1}{3}} Re^{0,8-0,22 \left(\frac{d_u}{D} \right)^{0,1}}$$

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

$$\text{Re} = \frac{w d \rho}{\eta}$$

$$\text{Pr} = \frac{\eta c_p}{\lambda}$$

PRIJELAZ TOPLINE U PLAŠTU

$$\alpha_v = \frac{1}{\frac{1}{k} - \frac{A_v}{A_{sr}} \frac{s}{\lambda} - \frac{A_v}{A_u} \frac{1}{\alpha_u}}$$

Vježba 1: Protustrujni izmjenjivač topline

ZADATAK

odrediti koeficijent prolaza topline

odrediti koeficijente prijelaza topline na vanjskoj u unutrašnjoj strani cijevi

odrediti **konstantu c** prema:

$$Nu = c Re^{0,6} Pr^{0,33} = \frac{\alpha_v d_v}{\lambda}$$